

2010 р., владика Петро на фоні церкви в Кобильниці-Волоській, тут в 1945 році він прийняв Святе Таїнство Хрещення. Світлина Романа Крика

Владика Петро Крик – 50 років на службі Богу, Церкві та народові. **Стор. 1**

Молитва Андрея Шептицького за український народ. **Стор. 7**

Діаспора – 30-річчя відновлення Незалежності України. **Стор. 8**

Короткі. **Стор. 8**

Правозахисник та віце-ректор УКУ Мирослав Маринович про 30 років культурної незалежності. **Стор. 9**

«Вашим покликанням і завданням є дати духовну батьківщину». **Стор. 12**

Печать убогості. **Стор. 15**

«Розстріляне Відродження» розстрілювали в Сандармосі. **Стор. 16**

Ключі від пекла. **Стор. 17**

Ступити на дорогу братерства (20). **Стор. 22**

Назва і простір: формування території України. **Стор. 23**

ВЛАДИКА ПЕТРО КРИК – 50 РОКІВ НА СЛУЖБІ БОГУ, ЦЕРКВІ ТА НАРОДОВІ

03 лютого 2021 року виповнилося 20 років з часу єпископської хіротонії Преосвященного владика Петра Крика, єпископа-емерита, другого Апостольського екзарха для українців католиків візантійського обряду у Німеччині та Скандинавії. 27 червня 1971 року Петро Крик отримав дияконські свячення, а 50 років тому – 06 серпня 1971 року – священниче рукоположення із рук преосвященного Владислава Мізіолека, латинського єпископа-помічника Варшавського.

У той час греко-католицьких єпископів в Польщі не було, УГКЦ комуністичною владою не визнавалася, проте проти послуги кількадесятьох греко-католицьких священників (назагал під прикриттям польського Костела) жорстких протидій не застосовувала.

Майбутній ієрарх Петро Крик народився 25 квітня 1945 року в с. Кобильниця-Волоська (Любачівський повіт, Польща). В червні 1947 року вся сім'я Анни (Фещин) та Григорія Крика була насильно вивезена польською

▲
Бжеґ-на-Одері, 1966 р. Петро Крик служив в польській армії два роки – 1965–67

владою на північно-східні землі Польщі, які до 1945 року належали Німеччині (Східна Пруссія). Така доля зустріла тоді близько 156 тис. українців. Офіційно в такий жорстокий спосіб їх було покарано за діяльність на території Закерзоння Української повстанської армії. Насправді ж йшлося про очищення південно-східної Польщі від українського населення з подальшим ополяченням в умовах розпорошення на розлогих просторах західної та північної Польщі.

Петро Крик згадує, що коли у віці 7 років став навчатися в школі в с. Гарш, то польську мову знав слабо. Це тому, що сім'я Криків в 1947 році опинилася в лісовій глушині, де єдиним сусідом була інша українська сім'я, відтак контакти з поляками були обмежені.

” Я мав таке уподобання, щоб перебувати серед людей, серед вас. Церква є матір'ю, а завдання єпископа – єднати людей у ній.

Батьки ностальгічно ставилися до рідної землі, у перших роках після депортації вони були переконані, що незабаром повернуться додому, тобто до Кобильниці-Волоської. Це ніколи не збулося, вдалося на томість відвідати рідне село.

Із спогадів владыки Крика, записаних журналістами Фондації «Живі долі» в 2013 році: «Вперше в Кобильниці я був в 1974 чи 1975 році. В той час я був душпастирем на Вармії і Мазурах, і ми тоді з мамою і татом їздили туди. Це було таке... По стількох роках, їхня перша зустріч з Кобильницею. Було таке здивування, що тут колись хата стояла, а тепер нема, що ті хати були такі великі, а тепер такі маленькі, тут церква чи що іншого... Вони хотіли знайти свої сліди: дім, стодолу, хліви і т.д. Нічого такого вже не було...».

«За часів короля Яна Собеського 1666 р. в Кобильниці-Волоській була збудована дерев'яна церква, що проіснувала до 1922 р. У селі до сьогодні збереглася греко-католицька святиня св. Дмитрія (1927 р.), яку 1947 р. прийняли латинники. У 1985 році греко-католики туди повернулися». [Із статті Степана Мігуса «Рідна земля їй все пахне і сниться» у тижневику «Наше слово».]

Проте першим, хто повернув до кобильницької церкви рідний обряд був о. Петро Крик. Із спогадів: «То було у 1984 році. Тоді приїхала наша далека родичка [з Австралії], пані Анна Темник зі своїм сином Богданом. Вони хотіли бути в рідному селі. І ми поїхали. Ночували у монахинь в Перемишлі на вул. Кохановського, і потім поїхали. Була це зустріч дуже зворушлива, і також Служба Божа була там. [Місцеві] люди [українці] були такі неупевнені в собі... Наша мама була з нами, було дуже багато людей, але майже ніхто до причас-

тя не пішов, так вони страхувалися, щоб потім хтось не подумав, що вони сприяють нашій Церкві, чи нашим звичаям літургійним. Складно це засуджувати, бо не знати, яке там було наставлення оточення [польського] до наших людей. В будь-якому разі була це хвилина зворушлива і гарна. То була така досить значна подія, прийшло 2 чи 3 священників [латинських], вони були присутні на цій Службі Божій. Єпископа ще не було [греко-католицького], я то організував через контакти в Перемишлі. Останнім разом я там відправляв 04.07.2009 р. Зараз там нормальне греко-католицьке душпастирство».

СЕМІНАРІЯ В ОЛЬШТИНІ, СПЕЦСЛУЖБИ, АРМІЯ

Рішення про те, щоб стати ієреєм Петро Крик прийняв під час навчання в загальноосвітньому ліцею в м. Гіжицько. Сталося це під впливом місцевого латинського пастиря Бенедикта Пшерацького, а також греко-католицького священника о. Мирослава Ріпецького. Отець мітрат Ріпецький, який в 1947 році був депортований з с. Ліски до Хшанова б. Елку, на новому місці відразу відновив греко-католицьке душпастирювання, вчинив це всупереч настановам польського Костела та польської політичної влади.

Із спогадів: «Приблизно в 10 класі загальноосвітнього ліцею я почав думати про священниче покликання. В Гіжицьку майже увесь час в костелі св. Брунона були молоді ієреї. Серед них був о. Бенедикт Пшерацькі. Це його заслуга, що з Гіжицька було в той час декілька покликань [з-посеред учнів інтернату].

Під час весілля мого стрика [брат батька] Семена Крика в Хшанові я віднімав світлини. Мав тоді нагоду спостерігати за людьми. Серед них був також отець мітрат Ріпецький. Можливо те, що священник з трудом пересувався, поставило крапку над "і" в справі мого священничого покликання. В голову прийшла тоді така думка: *Який Ти, Ісусе Христе, у цьому ієреї старий та слабкий! Я Тобі потрібний, я тільки починаю доросле життя, я Тобі допоможу.* І згодом я спрямував свої кроки до семінарії. Таким чином мій священничий шлях почався в Хшанові біля отця мітрата, там визріло моє священство».

▲
Варшава, монастир оо. Василіян, 06.08.1971 р., ієрейські свячення диякона Петра Крика, святитель – латинський єпископ Владислав Мізіолек

Після закінчення ліцею Петро Крик склав іспити і був прийнятий до латинської семінарії «Госьянум» в Ольштині (греко-католицьких семінарій на той час в Польщі

▲
Хшаново, 29.04.1974 р. Прощання з отцем мітратором Мирославом Ріпецьким

не було). Згадали тоді про нього спецслужби. Міліцейська машина привезла убеків [УБ – Ужонд безпеки] до дому батьків, де питомець-першокурсник перебував на вакаційній перерві у навчанні. Запропонували гроші в обмін на інформацію. «Став мене переконувати, що ми, питомці, добре знаємо один одного, а оскільки в майбутньому будемо парохами, то такі інформації народній владі стануть у пригоді (його цікавила характеристика питомців, настрої серед них, тематика їхніх розмов і, загалом, чим живе семінарія). Була підозра, що деякі студенти були завербовані ще до вступу в семінарію (вони, як правило, через рік-два покидали навчання). У кінцевому підсумку я відмовився передавати будь-які інформації».

Прямим наслідком такої постави була повістка про покликання до армії. Як вояк-сапер Петро Крик прослужив Народній Польщі два роки. «В семінарії на початку другого курсу, після реколекцій, у нас були обличчя. Кожен з нас дуже це переживав і радів тим. Кілька тижнів пізніше були інші "обличчя", на цей раз нас одягнули в однострої війська польського. Ми мали настільки жахливий вигляд, що один одного не упізнавав. З Ольштина [з семінарії] нас було там трьох. Це була інша реальність. Страшна і диявольська, яка продовжувалася два роки (1965–67). Про це можна написати окрему сторінку мого життя».

В 1967 році, після повернення з армії, Петро Крик продовжував навчання в латинській семінарії в Ольштині. На 5 курсі (із шести, то був 1969 рік) латинський парох в с. Позездже Чеслав Ейсмонт сказав йому таке: «Пощо сидиш десь там, коли у Варшаві є [оо.] Василіяни, вони мешкають напроти Примаса, вранці до себе моргають. Ти б міг там бути».

Така зміна в житті Петра Крика справді сталася. Різниця була така, що навчання треба було надалі продовжувати у латинській семінарії, але водночас в монастирі оо. Василіян була можливість знайомитися з рідним обрядом, спілкування відбувалося там українською мовою, кожного дня правилася Служба Божа і вечірня.

СВЯЩЕНСТВО

«Я був висвячений 06.08.1971 р. у Варшаві владикою Владиславом Мізіолеком. Почався період, коли я мав багато т. зв. приміційних Служб Божих. Їздив зі мною о. Андрій Шаґала, проповідував, то були такі своєрідні реколекції, місії, бо ми всюди були: в Банях-Мазурських, в Круклянці, в Хшанові, десь там в Гурові-

Главецькому, в Пасленку, в приморських районах, в Желіхові. Для наших людей то було досить велике переживання, адже на той час я був тільки четвертим греко-католицьким священником, який був висвячений в Польщі після насильного переселення [в 1947 р.]».

Період священства о. Петра Крика, це роки 1971–2001.

В тому часі він служив м. ін. в Старгарді-Щецінському, в Інську, Щеціні, Тшебяткові, Сьвідвіні, Круклянці, Видмінах, Байорах-Вельких, в Хшанові. «В 1974 р., десь під кінець квітня, о. Ріпецький помер. Я в той час був на уроці релігії в Круклянці. Поки я приїхав, десь півсостої вечора, то о. Ріпецький за півгодини до того переставився. Там були дві сестри, Агафія, настоятелька, і мабуть сестра Бенедикта чи Марія, і ми його вбрали в ризи, замовили труну. Тіло було ще дуже м'ягоньке, тепле, тому чоловік навіть не усвідомлював, що це уже мертва людина, не було такого враження. Потім був похорон в Хшанові, приїхала маса людей. Після похорону тіло ми завезли до Лісок, то десь там де Грубешів, біля української границі, і там поховали в його рідному селі».

Найдовше однак, як священник і парох, Петро Крик служив у Вроцлаві – з 1979 по 2001 рік. Греко-католики відправляли там в старому понімецькому двоповерховому костелі, який орендували у поляків, адже своєї церкви не було.

«В 1997 році, перебуваючи у Вроцлаві на Євхаристійному конгресі, папа Іван Павло II проголосив, що дає, як подарунок для греко-католиків у Вроцлаві, понімецький храм св. Вінкентія. Такий подарунок був наче грім з ясного неба! Наші владика прийняли це.

Коли я став адміністратором (в 1998 р. після представлення у травні владика [Майковича]), я мусив переписати це на нашу власність, то була справа в суді, но й так поступово ми почали все там організувати. За рік, до року 2000, ми зробили доволі багато, бо облаштували захристії [ризниці]. Там всюди був, но, смітник. Туди кидали все: і квіти, всякі речі, туди було страшно заходити, бо не було світла, а також було ба-

▲
Вроцлав, церква Святого Хреста, 1986 р. Художник Юрій Новосільський працює над іконостасом. На світлинці також батько о. Петра – Григорій Крик; отець парох Петро Крик; асистентка художника Галина Оніхім'юк

гато битого скла під ногами, були ями. Крок за кроком ми це організували, прибирали, викопали цілу домовину людських костей, ми їх похоронили. І також за той час ми виклали цемент, поклали плитку, поставили меблі в захристії, бо то є перша річ для парохії, щоб мати де зберігати церковний посуд, а також ризи. Також поставили лавки».

▲
Мюнхен, катедральний храм Покрова Пресвятої Богородиці і Андрія Первозваного, 03.02.2001 р. Хіротонія владыки Петра Крика.
Ліворуч: отець мітрат Мирон Мольчко; Фрідріх кардинал Веттер; владыка Петро Крик

В 1999 році тодішню Вроцлавсько-Гданську єпархію очолив новий владыка Володимир Ющак, поступово він перейняв всі обов'язки, зв'язані з облаштуванням греко-католицької церкви у Вроцлаві.

Цього ж року о. Петро Крик довідався про своє призначення на посаду Апостольського екзарха для українців католиків в Німеччині та країнах Скандинавії.

ЄПІСКОП В МЮНХЕНІ

«Я був заскочений цією номінацією на єпископа до Німеччини, оскільки в 1994 році, коли мене номінували разом з двома священниками, Гбуром і Медвітем до України, я цієї номінації не прийняв, я відмовився. Після цього кардинал [Гульбінович] трохи на мене накричав, нагадав, що Папі ніколи не можна відмовляти, сказав: "Якщо ще раз колись будуть тебе іменували, то маєш прийняти". Я міг всього сподіватися, тільки не номінації до Німеччини. Але саме так сталося. Я слово дав, і я цю номінацію прийняв.

Від 2001 року, від 03 лютого, я є Апостольським екзархом в Німеччині. Екзархію я застав досить підготовленою, були нормальні душпастирства, ми їх ще розширили. На конференції єпископату у Фульді на початку 2001 року, на прохання кардинала Лемана, який був головою Конференції єпископату Німеччини, ми дали список, де ми б хотіли мати відправи, і ті всі відправи німецький єпископат затвердив, до сьогодні тільки не зреалізували справу одного священника в східній Німеччині, але то через кризу, через те, що нема грошей, і та справа так зависає.

Крім того до Німеччини приєднали Данію, де священник має дві відправи; також Швецію, там є двох священників, мають п'ять парохій і там відправляють; прибавили Норвегію і Фінляндію. Так що наш екзархат є достатньо великий.

Можливо, ще багато чого будемо мусити здійснити, є плани і вони потроху будуть реалізовані. Може бути так, що Фінляндію доведеться з'єднати з Естонією, в Естонії є священники з України, а отже, можливо, у них буде змога доїжджати. Також в Норвегії єпископ [норвезький] хоче, щоб там був наш священник, але щоб він йому трохи допомагав в душпастирстві.

Працює у нас 26 священників, кожен має по 2–3 парафії, так що разом є 50–60 недільних відправ на території Німеччини і Скандинавії. Священники переважно одружені, в більшості з України». [Із спогадів владыки Крика, записаних журналістами Фондації «Живі долі» в 2013 році.]

ВЛАДИКА ПЕТРО НА ЕМЕРИТУРІ

З інтерв'ю для «Християнського голосу» в серпні 2021 року: «Я дивлюся на свою послугу єпископську з погляду пароха. Я був душпастирем, я мав активні контакти з народом, любив бути з народом. Тому також як єпископ, тепер на емеритурі, відчуваю, що тягар послуги єпископської, пастирської з мого плеча був знятий. Німеччина доволі розлога країна, прибула ще Скандинавія, а отже об'єм опіки над нашими вірними був великий.

Я мав такий добрий звичай (тобто для мене добрий, але для людей також), що я хотів бути на кожному празнику. Тим більше, що в нас тут є така ситуація, що священники мають доволі напружений порядок недільних богослужень, тому вони не можуть собі взаємно послуговувати, відтак їздив я. Певною мірою то було таке трохи підвищення храмових празників. Раніше зі мною їздив о. Іван, потім о. Андрій. Вони були мені допомогою в дорозі. Не тільки допомагали вести автомобіль, але після прибуття сповідали, ставали до Служби Божої, і то було дуже гарно.

З перспективи тих років бачу, що створився такий взаємозв'язок. Всі ті 20 років я був на парохіях, знав всіх своїх вірних (майже кожного), тому залишився спогад про мої зв'язки з ними, а у них залишився спогад про зв'язок зі мною. Це творило спільноту.

▲
27.06.2001 р. Прощання з Папою Іваном Павлом II, який перебував в Україні з 23 по 27 червня

Я згадую часто мого діда Андрія та його товариша. Коли вони поверталися зі Служби Божої з Хшанова, то говорили про єпископа Коциловського Йоасафата, який дуже гарно співав, гарно презентувався, то була така пророча постать і у них залишився спогад про нього. Про єпископа Лакоту Григорія дідо часто казав, що він мав дуже цікаві проповіді. Отже, єпископи відвідували парохії і це залишало слід в свідомості вірних, які з тим йшли крізь життя, передавали пам'ять про них іншим.

Думаю, що таким чином творилася спільнота, спільнота єпископа і єпархії, спільнота з'єднана оцією душпастирською турботою. Завдяки тому виникали також нові зв'язки, добавлялися нові люди (коли на храмовому празнику є єпископ, то завжди там буде більше людей). Контакт з церквою, чи з парохією тих людей буде від цього тривалішим.

Я думаю, що може то було навіть трохи виснажливо, бо я майже кожної неділі кудись їхав, а відстані були різноманітні. Наприклад до Гамбурга було понад

800 кілометрів, деінде було 600, 500, бувало і 100, а навіть менше. Мої парохії, колишні мої парохії, громади церковні, вони мають своїх покровителів небесних, і тому то було взаємозв'язане. Парохія оживала, бо то було свято парохії, люди мали свої амбіції, своє задоволення, що недостатньо тільки перебувати в церкві, але треба ще щось позитивне внести до неї, отже організувати якісь зустрічі, гостини. Думаю, що з мого боку то було дуже правильне рішення.

ВЛАДИКА ПЕТРО ПРО ПЛАНИ

Я вважаю, що єпископ, чи священник на емеритурі повинен мати церковне і священниче довілля. Я пам'ятаю слова одного нашого митрополита з Америки, митрополита Сулика, він сказав таке: Я живу один, Службу Божу відправляю сам, сам читаю, сам відповідаю, я вже того не витримую, бо промовляю «Господи помилуй» і відповідаю собі «Господи помилуй».

Зі мною відбулося це трохи випадково, бо я мав в планах купити в Перемишлі хату, але отці Василяни з України мені це відрадили, сказали: Нащо вам хата, в нашому монастирі в Перемишлі є дуже багато місця, там можна знайти собі приміщення і в ньому жити.

Так й сталося. У мене є таке приміщення (дві кімнати, 50 квадратних метрів). Ще там є такий плюс, що працює кухня, бо я готувати не вмію, це моя ахіллова п'ята. В цьому плані якщо б я залишився один, то пропав би.

За Мюнхеном залишаться мабуть тільки лікарські зв'язки та пенсійні справи [сміється]. Можливо залишиться ще щось. Проблемою є відстань, бо до Перемишля є аж 1300 кілометрів. По-друге, я буду все старший, сил буде меншати, коли доведеться їхати, то треба буде добре подумати, чи то варто. Коли будуть якісь важливі урочистості і мене запросять, то я б приїхав. Все буде залежати від моєї кондиції. Думаю,

Київ, 2011 р., владика Петро Крик під час інтронізації Патріарха Святослава Шевчука

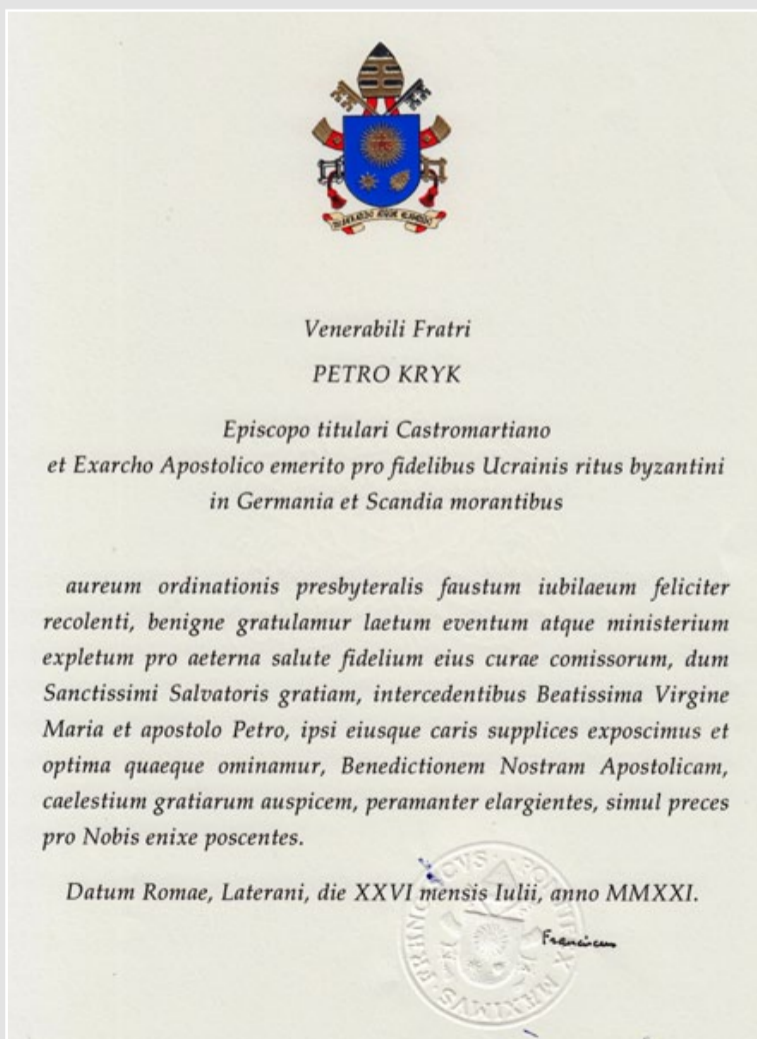
то не буде часто, але знаючи стан медицини в Польщі (а він погіршується), то у випадку чогось серйозного буду шукати поради у свого домашнього лікаря, це добрий лікар і знає багатьох кваліфікованих спеціалістів.

СЛОВО ДО ВІРНИХ В НІМЕЧЧИНІ ТА СКАНДИНАВІЇ

Моїм бажанням є, щоб ви трималися Церкви. Це дуже важливо, особливо тепер, коли Церква перебуває в складному періоді. За статистикою 30% американців не хоче фізично повертатися до храмів, а Службу Божу дивляться онлайн.

Наші зустрічі були завжди приємні, а я мав таке уподобання, щоб перебувати серед людей, серед вас. Церква є матір'ю, а завдання єпископа – єднати людей у ній.

Для «ХГ» підготував Андрій Фецин

ДОСТОЙНОМУ БРАТУ ПЕТРОВІ КРИКУ

титулярному єпископу
Кастромарціанському
і вислуженому Апостольському Екзарху
для вірян-українців візантійського обряду,
в Німеччині і Скандинавії суцях

Щасно пригадуючи славний золотий ювілей (його) пресвітерського рукоположення, щиро-сердечно вітаємо (його) з цією радісною подією та сповненням служіння задля спасіння у вічності доручених його душпастирській опіці вірних, в той же час, з побажанням всього найкращого, молитовно поручаючи його та всіх, хто йому близький, милосердю Найсвятішого Спасителя, при заступництві Препоблагословенної Діви Марії і апостола Петра, й уділяючи йому на повсякчас Наше Апостольське Благословення, з Небесною Благодаттю співдіюче, враз із сердечними проханнями про молитви за Нас.

Дано в Римі, при Латеранській базиліці,
дня 26 місяця липня року 2021
Франциск

Вух. ПГ 21/059

ГРАМОТА

ВЕРХОВНИЙ АРХІЄПІСКОП КИЄВО-ГАЛИЦЬКИЙ

СВЯТОСЛАВ

Преосвященному владиці
Петрові Крику,

єпископу-емериту Апостольського екзархату в Німеччині
З нагоди 50-річчя ієрейських свячень
МИР ВАМ У ГОСПОДІ!

Бажаємо особисто та від імені Синоду Єпископів нашої Церкви щиро привітати Вас із нагоди 50-ї річниці ієрейських свячень. У цей святковий день дякуємо Господеві за дар Вашого життя та за всі дари, якими Він так рясно Вас наділив і які Ви щедро примножили впродовж свого жертвовного служіння Богові й Церкві.

Святкування Вашого ювілею – це велика подія для всіх нас. Разом із Вами заносимо до престолу Всевишнього наші молитви, дякуючи Богові за те, що покликав Вас на дорогу жертвовної посвяти Церкві та рідному народові. Отримавши дар священства, Ви довгі роки огортали своєю душпастирською опікою вірних нашої Церкви в Щеціні, Колобжегу, Вроцлаві та інших містах і селах Північної і Західної Польщі, а також були деканом Вроцлавсько-Лігницьким. Для тисяч українців Ви стали добрим пастирем, ревним проповідником Христової правди, захисником їхніх прав і свобод, пильним охоронцем нашої культури та ідентичності.

Згодом, як архиєрей, Ви два десятиліття виконували служіння апостольського екзарха для українців-католиків, які в пошуках кращої долі опинилися на терені Німеччини та Скандинавії.

Прохаючи в милосердного Господа винагородити Вас
сторницею за Ваші старання,
СКЛАДАЄМО ВАМ СЕРДЕЧНУ ПОДЯКУ
ТА ВИСЛОВЛЮЄМО ВИЗНАННЯ І ПОХВАЛУ.

Прийміть наші сердечні вітання та побажання рясних Божих
благословень, допомоги Святого Духа – на многії і благії літа!

БЛАГОСЛОВЕННЯ ГОСПОДНЄ НА ВАС!

Дано в Києві,
при Патріаршому соборі
Воскресіння Христового,
9 липня 2021 року Божого

+ Святослав

«Благаємо Тебе, наш Боже, про особливу опіку для нашого народу, щоб, серед усіх переживань і спокус з боку світу, диявола і його слуг, він міг завжди зберегти небесне світло віри»

МОЛИТВА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО ЗА УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД

Всемогучий Боже і Царю всесвіту, Спасителю наш, Ісусе Христе, що всім серцем любиш увесь людський рід і своїм безмежним промислом опікуєшся кожним народом зосібна! Споглянь милосердно і на наш український нарід, і на кожний інший нарід, що з повною надією припадає до Тебе, як до свого найліпшого Отця і премудрого царя. Ми, діти цього народу, покійно послушні Твоїй святій волі, любимо всі народи, що їх Ти відкупив своєю святою кров'ю на хресті, а передусім любимо щирою християнською любов'ю наш український нарід. Тим-то з любови до нього, а радше з любови до Тебе, наш Боже, благаємо: прости йому всі провини, поправ всі його злі нахили, а скріпи добрі нахили; змилосердися над ним у всіх його потребах. Борони його перед усякою кривдою й несправедливістю ворогів. Зливай на нього безнастанно Твоє щедре благословення.

Благаємо Тебе, наш Боже, про особливу опіку й поміч для нашого народу, щоб, серед усіх переживань і спокус з боку світу, диявола і його слуг, він міг завжди зберегти небесне світло віри, перемагати витривалістю у добрім усякі труднощі і завжди належати до благословенного Твого Божого Царства, – і тут на цім світі, і в небесній батьківщині.

Дай нам ласку, щоб ми всі до одного, злучені єдністю віри і союзом любови, під Твоїм проводом і проводом святої вселенської Церкви, ішли завжди дорогами правди і справедливости, любови та спасення.

Пошли українському народові святих, великих Твоїх слуг, щоб прикладом і словом були його мудрим провідниками у всіх царинах народного, суспільного і громадського життя. Провідникам нашого народу дай світло Твоєї премудрости з неба, дай йому численне й добре та святе духовенство! Заопікуйся його молоддю, щоб не тратила ласки святого хрещення, щоб одержувала в родині і школі основне християнське виховання і виходила на пожиточних синів і дочок свого народу. Благослови всі наші родини, щоб батьки були зразковими й ревними християнами, а матері визначалися мудрістю, побожністю і дбайливістю у вихованні дітей.

Заохоти багатьох із нашого народу до життя досконалішого, до святости. Поклич багатьох, у кожному поколінні, до монашого стану, до геройських жертв за справи Церкви й народу.

Просвіти всіх нас, нахили всі серця, щоб усі якнайліпше пізнавали й цінити святу католицьку віру і, визнаючи її, почували себе щасливими, стояли в ній непохитно, хоч би треба було понести й мученичу смерть, і щоб за законами святої віри улажували своє життя.

Благослови також дочасне добро нашого народу. Дай йому волю, щоб міг свобідно розвивати свої природні, тобою дані, сили. Обдаруй його правдивою незіпсованою просвітою. Благослови його працю на всіх ділянках науки, мистецтва й добробуту та благослови всіх і все, щоб наш нарід, живучи мирно та щасливо, міг добре Тобі служити, а з Твоєю поміччю одержати вічну небесну батьківщину.

А Ти, Пресвята Богородице, непорочно зачата, Мати і Царице України, святий обручнице Йосифе, покровителю вселенської Церкви, святий архангеле Михаїле, і ви всі, покровителі українського народу, опікуйтеся завжди цим народом, щоб він став народом святим, щоб сповнив своє Боже післанництво, щоб на вернувся увесь схід до світла віри, щоб причинився до світлого добра людського роду, щоб був поміччю і потіхою святої вселенської Церкви та щоб приносив вічному Цареві безперестанну славу, честь і поклін на віки вічні. Амінь.

Подано за: «ДивенСвіт»

«Хрестять киян», малюнок Думитрашка з виданої 1908 року «Історії України-Русі» Миколи Аркаса

Українці в Канаді

ДІАСПОРА – 30-РІЧЧЯ ВІДНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Цього року українці всього світу святкують 30-річчя [відновлення-Ред.] Незалежності України, і особливо активну підготовку до свята проводять українці з діаспори, які чимало зробили для здобуття Незалежності своєї Батьківщини.

З приблизно 20 мільйонів українців за кордоном, однією з найпомітніших є українська діаспора Канади. Вона – третя за кількістю етнічних українців (після самої України та РФ), а також одна з найактивніших і найкраще інтегрованих у життя Канади. Українці освоювали канадські степи провінцій Манітоба, Саскачеван і Альберта починаючи з 1891 року і цього року мають подвійне свято – 30 років незалежності України в серпні та 130-років української діаспори в Канаді.

У кожній зі згаданих провінцій, а також в Онтаріо та на інших територіях Канади, українці мають свої організації, культурні осередки, школи. Та цей допис – про українців Манітоби, які становлять одну з найбільш згуртованих та найчисельніших українських громад. Навіть зараз, в період ковіду та закритих кордонів, зокрема завдяки діяльності Конгресу Українців Канади (КУК), провінція Манітоба має одну з найбільш привабливих імміграційних програм, яка дозволяє українцям іммігрувати та спробувати власні сили у новій країні. Звісно, за підтримки української громади.

Чудовою нагодою зібратися знову разом буде святкування ювілею Незалежності України в третій вихідний серпня цього року. КУК Манітоби розробив святкову програму, яка включає розгортання величезного українського прапора, майстер-класи з Петриківки та виготовлення галушок. Також в рамках програми відбудеться трансляція живого виступу українського гурту *Mad Heads* разом з виконавцем *Rock Bandurist*.

Завдяки талановитим українським дизайнерам у Канаді – **Юлії Колосовській** (яка розробила символіку свята, включно з квіткою-символом цього річного святкування), та **Євгенії Татаренко**, (постери з програмою свята), ми маємо можливість поділитись своїми планами на святкування і приєднатись до святкувань решти українців, де б вони не були в цей час.

З Україною в серці – по всьому світові! Слава Україні!

Текст для *Diaspora.ua*
підготували Оксана та Андрій Лазаренко

ХРИСТІЯНИН ЧИ БАНДИТ?

Нова книжка на нашій книжковій полиці – спільний проєкт видавництва «Свічадо» і YouTube-каналу «Християнин чи бандит? В ефірі – Димид». Назва каналу, що стала і назвою книжки, взята з життя.

Якось Магда, співавторка книжки, почула її у поїзді, ставши випадковим свідком розмови пасажирів. Такі випадкові зустрічі часто спонукають до роздумів і допомагають зрозуміти хто ти: християнин чи бандит? **Чому** християни ненавидять одне одного? **Чи** передаються гріхи батьків дітям? **Що** пише Біблія про коронавірус? **Чи** можна вірити в Бога, але не вірити у Церкву? **Чому** не можна працювати в неділю? **Чи** можна молитись лежачи і позіхати на Літургії? **Чи** справді кожен з нас може стати святим? Питання і відповіді, які ламають стереотипи. Питання, які не кожен наважиться поставити священникові. Відповіді на них адресовані і тим, хто є практикуючими християнами і тим невоцерковленим людям, які бояться пересудів, забобонів і в'яжуть на руку червону нитку. Доктор церковного права, священник Михайло Димид і випускниця УКУ Магдалина Димид, батько й донька – поєднання свіжості погляду, гумору, нестандартного підходу у відповідях на питання про віру та Церкву, що багатьом не дають спокою. [Кількість сторінок: 144.](#) (В-во «Свічадо»)

МИКОЛА КМІТЬ ОТРИМАВ ОРДЕН МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

18 липня під час загальнонаціональної прощі у Зарваниці Глава УГКЦ Блаженніший Святослав вручив почесному

сенаторові і жертводавцю УКУ Миколі Кмітю найвищу нагороду УГКЦ – Орден митрополита Андрея Шептицького. Нагороду підприємця, президент *IDS Group* Микола Кміть отримав за активну громадсько-суспільну позицію у плеканні християнських цінностей та протистоянні злу; активну діяльність як сенатора УКУ; жертвоне служіння члена Комітету із вшанування пам'яті блаженного священномученика Омеляна Ковча, що популяризує особу новомученика ХХ ст.; активну підтримку проєкту «Київське християнство» та багатьох проєктів УГКЦ, зокрема будівництво церкви у Луцькому екзархаті, розвиток спорту, приклад доброго християнського життя та активного мирянського служіння, яке основане на християнських цінностях праведного митрополита Андрея. За словами Блаженнішого Святослава, цю відзнаку отримує той, хто продовжує справу митрополита Андрея, дивиться на світ його очима і намагається досягати висот його думки. Орден митрополита Андрея Шептицького заснований у вересні 2018 року. Першим кавалером Ордену став архієпископ Відня кардинал Крістоф Шенборн. (Діана Мотрук, УКУ; с-на: Ді УГКЦ)

ПРАВОНАХИСНИК ТА ВІЦЕ-РЕКТОРУ МИРОСЛАВ МАРИНОВИЧ ПРО 30 РОКІВ КУЛЬТУРНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

(фрагмент інтерв'ю для телеканалу «Еспресо»)

1. Для мене незалежність України, це як розкриття бутону, троянди, скажімо. Це поступові етапи, які добре видно, коли знімати це на плівку, тоді ти бачиш, як розкривається цей бутон. Він не міг на початку 20-го століття розкритися відразу. Так само, як 1991 року ми не могли розкритися квіткою такою, як в Чехії, чи Естонії, в Латвії і Литві. Не могли за означенням, тому що у нас інший склад того бутону, у нас інша якась закономірність, інакше соки доходять до нього. [...]

2. У нас свій Вацлав Гавел був, для мене це безсумнівно В'ячеслав Чорновіл, який був політиком від Бога (я маю на увазі не непогрішне, а талантом, самородком політичним, що ми знали, відчували ще в таборах). Саме на нього поклалися великі надії, але очевидно, що перемогти на виборах 1990 року він не міг – іншим був народ.

Той народ український, який жив у той час, він насправді жив у минулому, він насправді жив квазірадянськими уявленнями, він боявся Чорновола, він не розумів Чорновола, що він говорить, адже все так «общепанятно» [самозрозуміло], все вже усталено, що там ще вимагати. Так що цей народ не міг вибрати В'ячеслава Чорновола і тим самим він визначив свою долю, з усіма тими проблемами, які ми зараз переживаємо, все це закладено було саме тоді. [...]

ІЛОВАЙСЬК – ПРОКУРАТУРА

Офіс генерального прокурора стверджує, що єдиним фактором, який став причиною загибелі українських військових під Іловайськом є пряме вторгнення збройних сил Росії. **Джерело:** повідомлення ОГПУ. **Дослівно:** «Згідно висновків експертів та комплексу інших здобутих доказів, єдиним фактором, що призвів до трагічних подій під Іловайськом, є військова агресія ЗС РФ. В ніч з 23 на 24 серпня 2014 року відбулось наймасштабніше пряме вторгнення збройних сил країни-агресора на територію України та подальше вчинення ними воєнних злочинів». **Деталі:** Зазначається, що на час вторгнення російських військ до України їх сили налічували дев'ять батальйонно-тактичних груп: 3500 осіб особового складу, до 60 танків, до 320 БМД (БМП), до 60 гармат, до 45 мінометів. Така кількість ворожих військ у разі перевищувала чисельність українських сил. В Офісі нагадали, що незважаючи на домовленості про надання українській стороні гуманітарного коридору, ЗС РФ впритул розстріляли наших військових. Пізніше росіяни також вбили поранених, які не могли чинити опір. «Таким чином, було вчинене віроломне вбивство 366 українських воїнів, 429 – отримали поранення різного ступеню тяжкості, 300 – потрапили у полон», – повідомили в ОГПУ. Наразі зібрані докази вчинення воєнних злочинів Росією передані до Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду для вирішення питання про відкриття кримінального провадження. **Чому це важливо:** Внаслідок Іловайської трагедії українські військові понесли одні з найбільших втрат з часу вторгнення Росії на Донбас. (Сашко Лірник, фб-сторінка)

СЕСТРУ СЕВАСТІЯНУ КАРВАЦЬКУ НАГОРОДЖЕНО ОРДЕНОМ СВ. ПАНТЕЛЕЙМОНА

09.08.2021 року, у день пам'яті св. великомученика і цілителя Пантелеймона за юліанським календарем, у Києві відбулася щорічна урочиста церемонія нагородження «Орден Святого Пантелеймона. Честь медичної професії». У номінації «Взірець служіння суспільству» нагороду отримала с. Севастіяна Карвацька, ЧСВВ, Голова Комісії УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я. «Орден св. Пантелеймона» – це найвища громадська відзнака за професіоналізм та милосердя, яку вручають медичним працівникам. У номінації «Взірець служіння суспільству», в якій с. Севастіяні і присуджено нагороду, вона представляла Львівщину і водночас УГКЦ. Переможниця пригадала присутнім слова св. Матері Терези з Калькутти, які та промовила перед вельможами тогочасного світу під час вручення їй Нобелівської премії: «Ідіть і робіть так само!». Тим самим с. Севастіяна закликала поважних гостей, присутніх на церемонії вручення Ордену, до служіння ближнім. (Ді УГКЦ)

ФОРУМ
VIA FORUM
CARPATIA

МИРОСЛАВ МАРИНОВИЧ – ДИСИДЕНТ,
ПУБЛІЦИСТ, РЕЛІГІЗНАВЕЦЬ, ПРАВОЗАХИСНИК

3. Євген Сверстюк, Зеновій Красівський і я. Ми їхали в одному авті, то був десь 1988–89 рік. Звичайно, про що говорити? Говорили про те, що відбувається в країні і де наше місце в цій країні.

У Євгена Сверстюка виразний неполітичний професійний шлях (він мав політичне значення, але це не професійний політичний шлях). Я тоді окреслив своє завдання, свою місію, яку я би хотів виконувати, таким чином. По-перше, я не розумію, що хоче український народ. Я 10 років не був разом з ним і я відчуваю своїми рецепторами, що я часом його не розумію. Отже, я не можу вести народ кудись, не розуміючи чого хоче він, мушу прислухатися.

” Як на мене одне з найголовніших питань – ми так й не можемо досі набути своєї суб’єктності, як держава, як народ, як політична нація.

ФОРУМ
VIA FORUM
CARPATIA

МИРОСЛАВ МАРИНОВИЧ – ДИСИДЕНТ,
ПУБЛІЦИСТ, РЕЛІГІЗНАВЕЦЬ, ПРАВОЗАХИСНИК

По-друге, я не вірю, що народ, який має старі креслення в головах, може збудувати новий будинок, нову державу. Я це бачив, що креслення є старі. Люди хочуть замінити прапори, кольори прапорів, хочуть замінити якісь ідеологічні слогани, але механізм управління державою, чи механізм управління життям міста, області – оці механізми залишаються тими самими, квазікомуністичними. Виявилось, що якщо замінити ідеологічні кольори, то народ може їх прийняти. І приймає, бо як інакше можна керувати державою! Тобто не було нових креслень у голові. І я собі сказав: я хочу присвятити своє життя зміні цих креслень. [...]

4. Те, що дисиденти взяли трибуну, це дуже важливо. Хочу нагадати один момент (він в мене досі перед очима). Зустріч кількох провідників Руху з Леонідом Кравчуком. Тоді було телебачення, вони дискутували на телебаченні. Ясна річ, Кравчук обстоював комуністичну поставу, а тут демократичний фланг напивав на нього. Закінчуючи передачу Леонід Макарович сказав таку сакраментальну фразу: «Ну, подивимося, *циплят по осені щітають*» [курчат восени рахують]. Я це запам’ятав, тому, що це було дуже красномовно – Кравчук рідко коли говорить так відверто. Тоді його просто дістали і він сказав їм цю фразу.

В УКУ ЗАСНУВАЛИ СТИПЕНДІЮ ім. МАРТИ КОЛОМИЄЦЬ

Щорічну стипендію ім. Марти Коломиєць для підтримки студенток програми журналістики УКУ ініціював брат

відомої журналістки-міжнародниці Андрій Коломиєць разом із друзями п. Марти. 16 серпня минули перші роковини з дня смерті журналістки, директорки Програми ім. Фулбрайта в Україні, ініціаторки і керівниці багатьох освітніх і культурних проєктів Марти Коломиєць. Заснування іменної стипендії для УКУ є продовженням її праці та вшануванням пам’яті. «Марта Коломиєць працювала у виданні «The Ukrainian Weekly», інформаційному агентстві «Associated Press», журналі «Newsweek». Вона також віддавала належала до Комітету «Приятелів УКУ» в США й Україні. Тому символічно, що наші найталановитіші студентки, завдяки підтримці її рідних та друзів, отримують іменну стипендію Марти Коломиєць, яка жила і горіла професією журналістки», – коментує о. Андрій Шестак, керівник Школи журналістики та комунікацій УКУ. Марта Коломиєць народилася 1959 року в родині українців, Чикаго (США). Її батько родом із Полтавщини, мати – із західної України. (з повідомлення УКУ; с-на із сторінки Фулбрайта в Україні у фб)

БЛАЖЕННИШИЙ СВЯТОСЛАВ ОСВЯТИВ В ОДЕСІ «ДІМ МИЛОСЕРДЯ» СЕСТЕР ВОПЛОЧЕНОГО СЛОВА

03.08.2021 року у с. Вапнярка поблизу Одеси Блаженніший Святослав освятив монастирську каплицю Свя-

тих мучениць Софії та її дочок Віри, Надії і Любові, а відтак «Дім милосердя», яким опікуються сестри Чернечої родини Воплоченого Слова. У привітанні Блаженніший Святослав побажав сестрам бути мудрими жінками, які вміють вкласти добру закваску в тісто сучасної культури, щоб евангелізувати сучасний світ, сучасну родину, сучасних дітей та щоб цієї евангельської закваски ніколи не забракло в їхньому духовному житті. Глава Церкви також побажав, щоб новоосвячена монастирська каплиця була місцем зустрічі з живим Христом для всіх. **Довідка.** Сестри Воплоченого Слова почали свою діяльність на півдні України у 2010 році. Будівництво «Дому Милосердя» у с. Вапнярка розпочали у 2012 році. Сестри Воплоченого Слова служать в Одеському епархаті при парафії Вознесіння Господнього в Одесі: навчають катехизму дітей і дорослих, провадять літні табори, допомагають убогим. (Ді УГКЦ за повідомленням сестер Воплоченого Слова; с-на: о. Йосафат Бойко, ВС)

І що сталося восени? Як порахували *циплят*? А курчат порахували дуже просто: відкинули комуністичні гасла, які вже не мали ніякого сенсу, взяли на озброєння ідею незалежності, погодилися на український прапор, тобто все було взято від того, що проголошувалося на трибунах, але влада – своя, владу зберегли.

5. Але ви розумієте, для мене все-таки тоді це було важливо. Коли я чув як проголошують незалежність, я аж піднявся, тому що з одного боку це було для мене величезне свято. Неймовірно, за мого життя ще це сталося! Тому це радість, величезна радість, але при цьому радість як у Олександра Олеса – «з журбою радість обнялася». З іншого боку я себе дуже виразно почував Касандрою. Касандрою, яка не може тішитися повною радістю свого народу, тому що знає, що йому загрожує.

А йому, власне, в той час загрозувало таке дуже романтично-примітивне уявлення про незалежність. От, замінили прапор. Не бачили того коня, в якому були наші вороги у вигляді наших стереотипів, нашої непрофесійності, недержавності – невміння бути державним народом і т.д. Все це почало вилазити з того черева коня упродовж тих 30 років, і з усім цим ми сьогодні воюємо. [...]

6. Як на мене одне з найголовніших питань, найголовніших проблем – ми так й не можемо досі набути своєї суб'єктності, як держава, як народ, як політична нація і т.д. Ми вже зробили багато кроків в цьому напрямку, знаєте, обриси цієї суб'єктності вже проглядаються, але ми не набули і ми ображаємося, що Європа на нас дивиться і не знає як з нами бути. Але не дивуймося, бо ми самі не знаємо, що з собою робити. [...]

Дуже багато залежить від нас самих, від того, коли у нашому народі з'являться носії тої нової суб'єктності, чи того нового стилю життя, які і визначають ту нову Україну. Ця модель для мене існує від давна – як воно міняється. Адже, то не перша криза в історії людської цивілізації. І завжди ті кризи долалися одним і тим самим шляхом: знаходилися люди, які через самопожертву задавали суспільству нові правила гри. Спочатку люди показували на скроню – божевільний. Потім їхній запал ставав заразним, а потім ця модель завойовувала людські уми і серця.

Ведучий програми – Антін Борковський.
Подано на основі запису на [каналі YouTube](#)

4 ОЛІМПІЙСЬКІ ЧЕМПІОНКИ ТА ЇХНЯ ДИВОВИЖНА МОЛИТВА ДО МАРІЇ

Є ряд спортсменок, які під час Олімпіади в Токіо справили на нас враження тим, що побили рекорди, показали чудову спортивну майстерність та поділилися своєю вірою, щоб її бачив цей світ. Кілька спортсменок-католичок розповіли, як зокрема їхня любов до Діви Марії, додала їм сили під час змагань. **Сімона Білз** З нею поруч завжди є мама: «Моя мама, Неллі, подарувала мені вервицю в церкві. Я не використовую її для молитви перед змаганнями. Я просто буду молитися сама собі, але я маю її на всякий випадок». **Кеті Ледекі** Чемпіонка з плавання із задоволенням розповідає про свою віру та любов до Марії. «Я промовляю молитву (або дві) перед будь-якими перегонами. Радуйся, Маріє – прекрасна молитва, і я відчуваю, що вона мене заспокоює». **Грейс Мак-Калум** Інша гімнастка, яка отримала медалі, завжди подорожує з розарієм та хрестом, який подарувала їй бабуся: «Вона подорожує з цими речами, щоб отримати мир та спокій. Грейс нікуди не поїде без них» – поділилася її мама Сенді з католицьким виданням *The Central Minnesota Catholic*. **Гідлін Діас** Нова чемпіонка-важкоатлетка із задоволенням поділилася зі світом своєю любов'ю до Марії, коли вона підняла свою чудодійну медаль на подіумі. «Це ознака... моєї віри Матері Марії та Ісусу Христу». (Автор: Cerith Gardiner; джерело: Aleteia; переклад з англійської: Максим Гонтар. Подано за: ДивенСвіт)

«ВАШИМ ПОКЛИКАННЯМ І ЗАВДАННЯМ Є ДАТИ ДУХОВНУ БАТЬКІВЩИНУ»

29 липня 2021 року, з нагоди 156-ої річниці від дня народження Праведного митрополита Андрея Шептицького у його рідному селі Прилбичі відбулася Архиєрейська Божественна Літургія, яку очолив архієпископ і митрополит Львівський владика Ігор Возняк. Йому співслужили владика Петро Лоза, єпископ-помічник Сокальсько-Жовківської єпархії, та владика Богдан Дзюрах, Апостольський екзарх для українців візантійського обряду у Німеччині та країнах Скандинавії. Саме владика Богдан Дзюрах виголосив проповідь, у якій застановився над поняттям духовної батьківщини.

Ми прибули сьогодні до родинного дому митрополита Андрея. І хоч немає вже того будинку, де наро-

” Перебуваючи на цьому світі, ми перебуваємо в дорозі з еміграції додому. І маємо щодня приготуватися до того, щоб на кордоні цієї нашої вічної батьківщини ми не були відкинені.

дився наш великий Праведник, ми тішимося, що перебуваємо на цьому місці, яке, зазвичай, називаємо «малою батьківщиною». І хоч ми пишемо це слово в даному випадку з малої літери, ця батьківщина означає для нас так багато! Бо мала батьківщина – це найрідніше і найдорожче місце на всій планеті, з яким, як правило, пов'язані наші найкращі і найтепліші спомини.

НАША БАТЬКІВЩИНА – УКРАЇНА

Говоримо також про Батьківщину з великої літери як країну нашого спільного проживання, яка дає нам цінний досвід приналежності до єдиної великої національної родини і за яку ми відчуваємося всі відповідальні перед Богом, перед теперішніми і прийдешніми поколіннями. Сьогодні будемо тут особливо молитися за нашу Батьківщину Україну і все, що її творить, так як до цього свого часу заохочував сам митрополит, коли пояснював, як слід молитися перед Найсвятішими Тайнами: *«Згадайте у цій молитві й про нашу Батьківщину! Просіть Ісуса Христа, щоби відвернув від нас всяку Божу кару, а щодня зливав на нас святе благословення. Згадайте про потреби нашого народу: про те, що його болить і чого собі бажає. Просіть Ісуса Христа, щоби утвердив нас усіх у вірі і не дав нам ніколи затратити її. Просіть Його, щоби стеріг нас від братньої незгоди; щоби з'єднав нас з любов'ю в одно і дав нам спільними силами стреміти до ліпшої майбутності. Помоліться за свою родину, за родичів і рідню, за свояків і чужих, за своє село і за сусіднє. Помоліться і за ворогів! Така молитва дуже мила Христови.*

Згадайте й за померлих, що не діждались цього святого дня! Просіть теж Христа про навернення грішників і про всі потреби християнського світу».

ДУХОВНА БАТЬКІВЩИНА КОЖНОГО ХРИСТІЯНИНА

Але є ще одне поняття батьківщини, а саме – «духовна батьківщина». «Вашим покликанням і завданням є дати вашим співгромадянам тут в Німеччині і Скандинавії духовну батьківщину» – побажав мені один з німецьких єпископів у привітальному листі з нагоди мого нещодавнього призначення Апостольським екзархом. І це – завдання усїєї Церкви (не тільки поодинокого єпископа чи екзархату), – давати своїм вірним найголовніше – духовну батьківщину. Що означає ця «духовна батьківщина», і як її дає нам митрополит Андрей тоді і нині?

ПЕРША ДУХОВНА БАТЬКІВЩИНА: БОЖЕ СЛОВО

Передовсім для нас, Божих дітей, духовною батьківщиною є Боже Слово. Господь самим своїм словом покликав до буття увесь світ, а в ньому – кожного із нас. Боже Слово – це немов колыска, духовне лоно, з якого ми народилися на світ. Коли ми повертаємося до Святого Письма, ми неначе повертаємося до Отчого Дому, де безнастанно з вічності звучить люблячий голос нашого Отця Небесного.

”

Християнин, який належить до Христової Церкви, ніде і ніколи не почувається чужинцем чи самотнім. Це особливо відчувається в діаспорі.

Без сумніву митрополит Андрей поділяв слова свого сучасника письменника Андрія Чайковського, який в листі до митрополита висловлював своє переконання: «Наймогутніший той народ, у котрого на столі першою прикрасою є Святе Письмо. Не розумію просвіти без сего, не розумію культури. Се перша книжка зарівно для інтелігента, як і простолюдина, з котрої слідує черпати науку». Наш праведник іде ще далі, розглядаючи Святе Письмо не просто як прикрасу на столі чи джерело просвіти, але як щедро заставлену Божу життєдайну трапезу, яку слід споживати по можливості щоденно. «Св[яте] Письмо треба безнастанно читати з багатьох і багатьох причин. Передовсім треба Божим словом кормити свою душу. Вона дичіє, коли не має того корму. Як неуправлюване поле заростає хабазям, як деревина не обслуговувана видає вовки, як парохія, в якій ніхто не проповідє Євангелія, запустіє в короткому часі, так само і з тих самих причин марніє, нидіє, дичіє і душа, якій не дається доброго духовного корму. Тим духовним кормом є Св[яте] Письмо» [Пастирське послання до духовенства про Молитвослов і Святе Письмо, 1936 р.]. Тому митр. Андрей висловлює своє побажання, щоб «читання Святого Письма кожного дня, хоч би на хвилинку, стало звичаєм кожної християнської родини».

ДРУГА ДУХОВНА БАТЬКІВЩИНА: ХРИСТОВА ЦЕРКВА

Духовною батьківщиною для нас, Христових учнів, є також Христова Церква. Християнин, який належить до Христової Церкви, ніде і ніколи не почувається

чужинцем чи самотнім. Це особливо відчувається в діаспорі, і я сьогодні можу посвідчити, що новоприбулі з України дуже часто шукають саме українського храму, церкви, бо саме там вони почуваються вдома, в своїй батьківщині посеред незнаного і нового оточення.

На цю нашу духовну батьківщину, якою є «єдина, свята, соборна і апостольська Церква», диявол та його слуги постійно нападають. Вони мріють, щоб нас позбавити цієї батьківщини, щоб ми стали як вівці, виведені в чисте поле, позбавлені духовного захисту і духовних орієнтирів, як духовне перекотиполе, позбавлене життя і вирване з коріння. Митр. Андрей з одного боку не тільки дуже вболівав над нещасним розділом, який поширився посеред християн; його болів кожен відхід «на чужину» громадянина цієї духовної батьківщини, якою є Христова Церква. З іншого боку кожне навернення до Бога, повернення до Церкви митрополит стрічав як великий Божий дар, велике свято. **Ось як писав до вірних на початку 1942 року:** «Впродовж двох років большевицького панування много грішників повернуло до Бога; у всіх церквах у цілому краю приходили до сповіді й побожно причащалися навіть такі, що їх цілими літами ніхто не бачив у церкві! До них-то в першу чергу звертаюся. Витаю вас цілим серцем! Ви вернули до своїх, до рідних, ви з нами всіма вернули до батьківської хати, до милосердного Батька. З нами всіма – бо хто ж між нами не є тим блудним сином, що вернув до милосердного Батька? Дехто поміж вами, Дорогі, повернув до Батька після довгих, може, літ, і тим більше його щастя, та й тим більша радість усіх нас».

ТРЕТЯ ДУХОВНА БАТЬКІВЩИНА: НЕБО

Нарешті, митрополит Андрей пригадує нам, що наша остаточна батьківщина не є тут, на землі, але – у вічності, у небі. Він за автором послання до Євреїв міг би сказати, що «ми не маємо тут постійного міста, а майбутнього шукаємо» (Євр. 13, 14), що ми «чужинці на землі й захожі», які, говорячи так, «ясно показують, що шукають батьківщини», «кращої бажають, тобто небесної» (Євр. 11, 13–16).

Перебуваючи на цьому світі, ми перебуваємо в дорозі з еміграції додому. І маємо щодня приготуватися до того, щоб на кордоні цієї нашої вічної батьківщини ми не були відкинені, але пройшли отой кордон очищені і повні радості, як повертаються з далекої мандрівки до рідного порогу розкидані по світі діти. Бо на цьому кордоні «митники» будуть нас дуже ретельно перевіряти, – з яким багажем ми прийшли і що зі собою несемо, покидаючи земне життя!

«Приготовляйтеся на цю хвилю!» – кликав митрополит Андрей, вже сам перебуваючи на порозі вічності і нині кличе кожного із нас із вічності, і пояснює, як має виглядати це приготування: «Заховуйте ж уже Божий закон, – отверто скажу: приступайте часто до св[ятих] Таїнств. Бо без Божої благодаті, яку находимо передовсім у Пресв[ятій] Євхаристії, трудно нам бути добрими християнами; без неї так легко упадемо, так легко відступаємо від Батька, так легко можемо й пропасти! І не занедбуйте молитов! Молитва потрібна до християнського життя; без молитви годі жити».

ЛІТУРГІЯ – НЕНАЧЕ ПЕРЕДПОКІЙ НАШОЇ НЕБЕСНОЇ ВІТЧИЗНИ

Дорогі у Христі! Ми всі, що сьогодні прибули до малої батьківщини Праведного митрополита Андрея, зібрані як діти вільної і соборної Батьківщини – України,

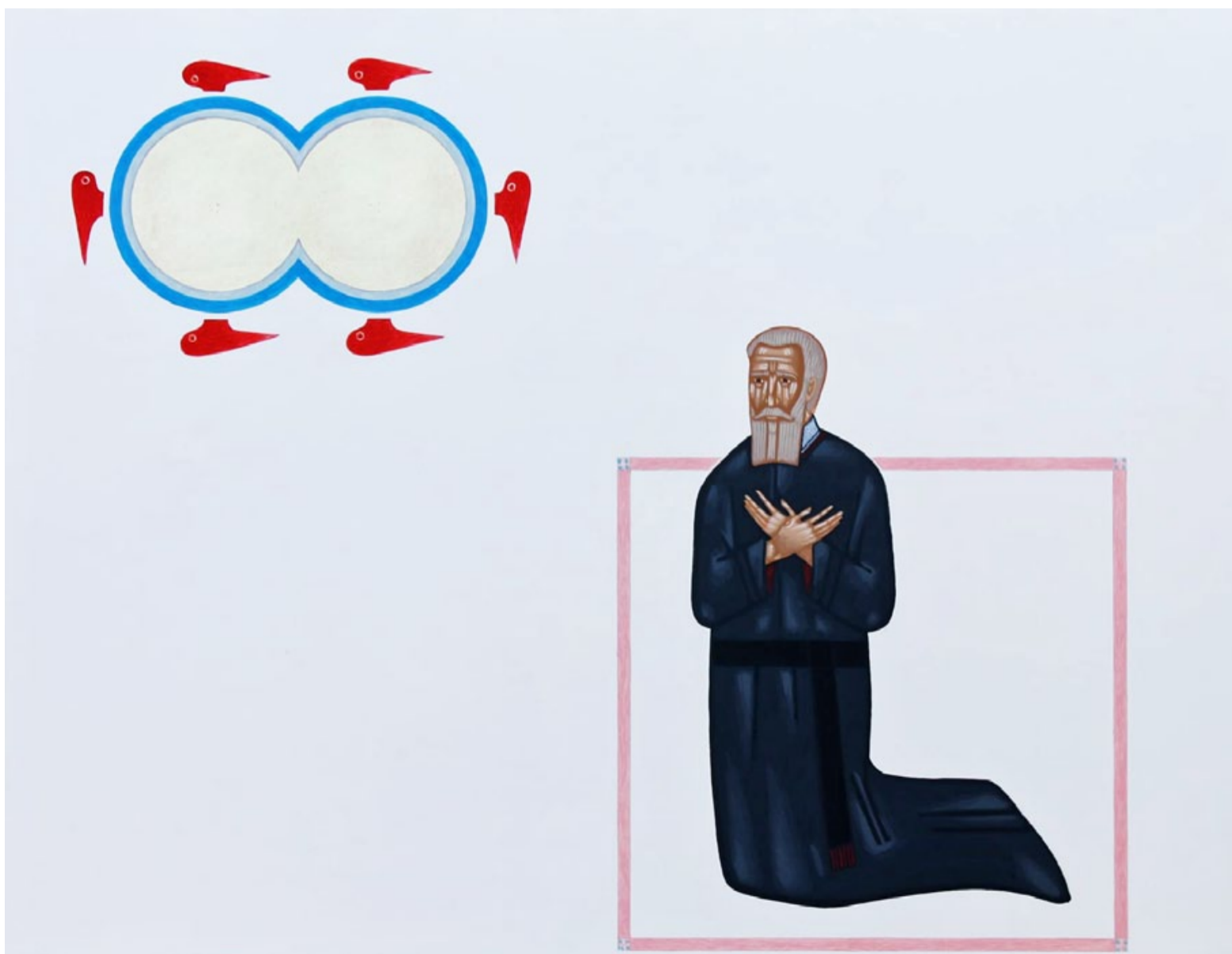
а стоячи у храмі на Літургії, ми наче перебуваємо у передпокої нашої Небесної Вітчизни, з якої праведний Андрей скеровує до нас своє пастирське слово, скеровуючи наше серце і думки у цій Літургії до вічності, до неба, бо «всі обряди, ціла Богослужба переповнені тими відблисками вічності; у нашій переминаючій і перепливаючій дійсності сьогодні відбивається давна минувшість, як і далека ще будучність, чи радше та вічність, у котрій Христос живе і в якій бодай в часті жиемо й ми, і наше життя в небі».

То ж відновімо нині постанову щоденного читання Божого Слова, особисто, і особливо – у родинах, щоб ми спільно не тільки переглядали передачі по те-

лебаченню чи новини в інтернеті, але щоб ми родинами збиралися навколо трапези Божого Слова, яке нехай буде для нас щоденною поживою. Любімо і будьмо вірні нашій Церкві-Мучениці – яка є духовним домом, батьківщиною усіх греко-католиків у світі, молимося і дбаймо про її єдність, – справа, яка так дуже лежала митрополитові Андрееві на серці! І врешті решт – маймо перед очима серця наш справжній, кращий і тривалий дім – нашу небесну батьківщину, до якої ми покликані і яку сподіваємося досягнути за ласкою і милістю нашого Господа і Спаси Ісуса Христа, за молитвами і заступництвом Праведного Митрополита Андрея.

Молимося до Господа його словами: «Віддаю у Твої руки всі мої журби, а передовсім справу мого вічного спасення. Обіцяю Тебе любити і Тебе почитати аж до останньої хвили життя; обіцяю розширяти по силам почитання Твого Найсвятішого Серця. Розпоряджайся мною, о мій Ісусе, після уподобання. Не хочу іншої нагороди, крім Твоєї найбільшої слави і Твоєї Пресвятої любови. Дай мені ту ласку, щоб я замешкав у Твоїм Божім Серці, ту хочу перебувати по всі дні мого життя, ту хочу жити до останнього мого віддишу. І Ти, Христе, прийми в моїм серці місце перебування, місце відпочинку. Лишімся так тісно злучені, щоби колись я міг Тебе хвалити, любити і посідати на цілу вічність там, в небі, де буду на віки величати безконечне милосердіє Твого Найсвятішого Серця. Амінь».

† Богдан Дзюрах, апостольський екзарх у Німеччині та країнах Скандинавії

Данило Мовчан, «Молитва» (А. Шептицький), 2020 р.

Думи мої...

ПЕЧАТЬ УБОГОСТІ

Епідемія змосковлення дітей і молоді в Україні на 30 році Незалежності, яка викликає правдивий культурний шок в патріотів чи національно свідомих інтелектуалів, має економічне підґрунтя. Але не те, що ви подумали в цю хвилину: нав'язування попиту з боку гнилої імперії, яка більше ніде, окрім України та Білорусі, не має ринку збуту. Бо опиратися цьому можна дуже просто – усвідомити, що це маркер бідності, а не ознака культурності.

Реп – творіння підлітків з соціально незахищених верств населення, московська попса – продукт для тих, хто не отримав освіти, бо батьки не захотіли інвестувати у розвиток дитини, тюремний шансон і тюремний сленг – творчість тих, хто вийшов з тюрми, аби знову там опинитись, бо в людей із судимістю нема в нашій країні жодних шансів на соціальну реабілітацію, реінкарнація совка – туга старшого покоління, яке могло нічого не робити, але отримувати за це гроші, послуги і навіть житло.

Нехай вас не збивають з пантелику статусні речі – саме прагнення їх мати чи володіння ними є ознакою бідності. Таких колись у часи Бальзака і Золя називали парвеню й висміювали. Справді заможна людина не має потреби в статусних речах, вона хоче розвиватись як особистість – подорожувати, відвідувати найкращі музейні виставки, знайомитись з цікавими людьми, читати розумні книги, врешті, допомагати розвиватись елітарній культурі, а не примітивному культурному фаст-фуду.

Чи ви думаєте, що продюсери чи видавці цього всього примітиву виховують своїх дітей на «Сватах» чи «Слузі народу», чи на книгах Донцової? Звісно, що ні. А ви, маючи онлайн доступ до всіх вершинних здобутків культури, національної, класичної, модерної, жерете те, що не треба перетравлювати, і аби був хепі-енд. Можна без страху і здригання дивитись у обличчя людей, які прийшли на концерт «Хореї козацької» чи на оперу, але опинитись в юрбі фанатів Вінника чи Магілевської чи Філіпа Кіркорова – це шанс дістати по голові пляшкою з-під пива і бути обматюкованим.

Діти, що народились в часи Незалежності, – творіння невибагливих, неможливих батьків,

паралізованих совком. Я не скажу, що всі діти, певно, що ні, але такі домінують, бо страх перед бідністю передався їм генетично, а когось заразили потім однокласники і вулиця.

Кому це вигідно? Владі, що складається з таких самих убогих, бо колоніальна система існує і гроші на її підтримку йдуть з грошей КПРС, схованих по всьому світі, брудних і відмитих у всіляких лівацьких фондах (це для більш «вибагливих» бідних).

З тим усім нам ніколи не вибратися зі злиднів. Ненависть до України, яка «мені нічого не дала» – загроза національній безпеці. Знищення малого і середнього бізнесу, який намагається розвивати національну економіку й підтримує національну культуру – на руку і Москві, і її васалам при владі. Жити як у Європі і змиритись з московським капіталом у себе вдома – це утопія і самообман. Економічна незалежність – це вибір, а не компроміс. Це праця, а не подачки. Високі стандарти культури не запрацюють у бідній, тобто приниженій країні, якщо бодай частина людей не стане прагнути до них, а не заздрити натомість «вишуканості» Елочки-людоїдки.

Наміри – це вже поступ. Наступний крок – виховати в дітях почуття власної гідності, а без високих стандартів культури це неможливо. Перш ніж дитина усвідомить, що послуговується мовою окупанта, вона повинна зрозуміти, що це вульгарно і безперспективно в сучасному світі, і що у світі все ще поважають національну ідентичність і зневажають тих, хто від неї відмовляється. І не довіряють таким людям, бо зрада – в бізнесі такий самий страшний гріх, як і в релігії. Бо дерево з гнилим корінням не дасть доброго плоду. Найлихіший бідний той, хто вважає себе бідним, а не той, хто мінімізував свої матеріальні потреби, і почуває себе щасливим.

Галина Пагутяк.
Текст із персональної
інтернетсторінки
письменниці;
світлина: ZN.UA

«РОЗСТРІЛЯНЕ ВІДРОДЖЕННЯ» РОЗСТРІЛЮВАЛИ В САНДАРМОСІ

В історії важко знайти більш страшні, тривалі в часі й непокарані одночасно злочини, ніж злочини СРСР. Вражає їхня кількість, масштаб, диявольська винахідливість, цинізм, а ще більше – замовчування і заперечення аж донині тими, хто продовжує політику радянського терору. Сьогодні вшановуємо пам'ять жертв Сандармоху. Восени 1937-го тут розстріляли 1111 людей, зокрема, 163 українців. Злочин проти людяності, вдумайтеся, присвятили двадцятиріччю більшовицького перевороту. Загалом же, у цьому карельському лісі режим убив близько 10 тисяч людей 58 національностей та етнічних груп.

Дослідники порівнюють наслідки Сандармоху для української нації з обезголовленням. Власне, «Розстріляне Відродження» розстріляли в Сандармосі – тут убили:

- неокласика Миколу Зерова;
- президента харківської Вільної академії пролетарської літератури (ВАПЛІТЕ) Михайла Ялового;
- драматурга, автора п'єси «Мина Мазайло» (вистіє зросійщення) Миколу Куліша;
- творця українського модерного театру, режисера харківського театру «Березіль» Леся Курбаса;
- автора урбаністичного роману «Місто» Валер'яна Підмогильного;
- засновника української картографії Степана Рудницького, який обґрунтував територіально-географічний аспект державної незалежності українців;
- голову Ради народних міністрів, міністра закордонних справ УНР Володимира Чехівського, під керівництвом якого було проголошено Акт злуки УНР і ЗУНР;
- брата Михайла Грушевського – науковця Сергія Грушевського, якого не врятувала навіть публічна підтримка червоного терору.

І це далеко не повний список наших знищених інтелектуалів. На відміну від інших місць масових убивств НКВС, урочище Сандармох приховували найдовше – навіть після розпаду СРСР і визнання розстрілів польської еліти під Смоленськом. Цю могилу знайшли лише в липні 1997 року історики з міжнародного товариства «Меморіал» Веніамін Іофе та Юрій Дмитрієв.

Діяльність «Меморіалу» та його членів не залишилася непокараною Кремлем. Зараз ця організація визнана «іноземним агентом», а істориків переслідують,

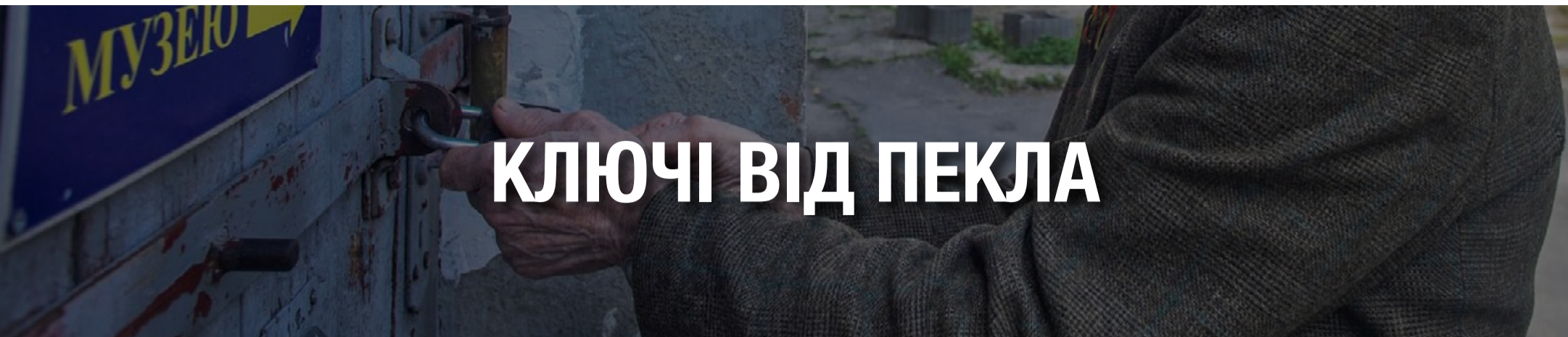
Український козацький хрест з підписом «Убієнним синам України» на місці масових розстрілів в урочищі Сандармох був відкритий 05.08.2005 року у день початку «Великого терору». Світлина та підпис: Diaspora.ua

садять до в'язниць, звідки вони вже не виходять, як, наприклад, доглядач меморіального комплексу «Сандармох» Сергій Колтирін. Дослідника, як і жертв Сандармоху, судили за вигаданими звинуваченнями і кинули онкохворого в буцегарню, де він помер.

Після атаки на істориків Росія взялася за цілковиту фальсифікацію історії Сандармоху. Позаяк заперечити наявність масових поховань із простреленими черепами не вдалося – Кремль намагається переконати, що це рештки розстріляних фінами червоноармійців. Брудну справу доручили так званому Російському військово-історичному товариству, якому допомагає доблесна російська армія. [...]

Формальним приводом для плондрування масової могили став лист виконувача обов'язків міністра культури Карелії на прізвище Соловйов. Він просить розрити поховання, бо «спекуляції навколо подій в урочищі завдають шкоди міжнародному іміджу Росії, закріплюють в суспільній свідомості громадян необґрунтоване почуття провини перед нібито репресованими представниками зарубіжних держав, дозволяють висувати необґрунтовані претензії до нашої держави і стають консолідуючим фактором антиурядових сил в Росії». Пам'ять про злочини НКВС – це консолідуючий фактор антиурядових сил у Росії. Чи може зізнання бути більш промовистим?

Джерело: uchoose.info

За старими будинками в самісінькому центрі Тернополя заховалися дві сторожові вежі. Гострими дахами тягнуться до неба – такі самісінькі, як у фільмах про концтабори. Навколо них – облущена стіна метрів чотири заввишки, обрамлена колючим дротом. Потрапляєш наче в минуле з історичних книжок. Та для чоловіка, який виходить назустріч, тут – його історія.

«Я ЗЛЯКАВСЯ ДО СМЕРТІ»

— У 1945 році в цьому будинку зробили КДБ. Відновлювали й добудовували його німці-військовополонені. Спорудили спеціальну сходову клітку, якою з підвалів водили на допити на всі чотири поверхи. В підвалах було 28 камер. А ось тут був круглий прогулянковий дворик, – Ігор Олещук показує на занедбане, поросле бур'янами подвір'я, — Раз на тиждень на 15 хвилин нас сюди виводили. Ходити не можна було – треба було бігти по колу. Боялися, щоб в'язень не залишив у щілині стіни записку для іншої камери.

Була осінь 1948-го, коли його привезли сюди, в тюрму управління НКДБ Тернопільської області. Забрали зі шкільної лави. Олещук тоді навчався в 10-му класі Збараської гімназії. Хлопець був інформатором Організації Українських Націоналістів.

Ігор Олещук виймає з кишені в'язку ключів. Відмикає двері до тюрми КДБ. Тепер він – її господар. Власне, сама тюрма – музей, що розкаже про звірства радянської влади. А Олещук – його науковий співробітник. Кілька разів на тиждень 90-літній чоловік про-

водить екскурсії і розповідає відвідувачам свою історію життя.

— Отут стояв енкаведист, – пан Олещук починає розповідь, спустившись із крутих сходів у вогкий похмурий підвал. — Він роздягнув мене догола, приставив до дверей карцера й почав гострити ножа. Я злякався до смерті. Потім накинув на мене куфайку. В той час когось вели на допит, і щоб ми не зустрілися навіть поглядами, мене обличчям припечатали до дверей. Потім енкаведист обрізав всі гудзики і шнурівки. Мама передала мені покривало, теплі шкарпетки, сухарі і смалець в слоїку. То він розложив те покривало, висипав смалець зі шкварками, сухарі, склав чотирма кутами докупи і спровадив мене в третю камеру.

«МАВ СІДАТИ КОЛО ПАРАШІ. АЛЕ МЕНІ ДАЛИ ПІЛЬГИ»

У третій камері все збереглося таким, як тоді. Два загратованих віконця. Холодна кам'яна долівка. Хіба що на стінах – матеріали про ОУН-УПА. Попри те, що на вулиці тепло, усередині – холоднеча. А без освітлення – хоч око виколи.

Я намагаюся уявити, як на 40–45 квадратних метрах одночасно тулилося 60 людей. Як обмежений простір сковував їхні рухи. Як від цього (і від допитів) боліли тіла. Як очі призвичаювалися до темряви. Про що думали в'язні. Що відчували. Але запитую про час.

— Коли саме вас сюди привезли?

Ігор Олещук: На початку листопада 1947-го.

— Холодно було? – питаю, дмухаючи на руки.

І. Олещук: Ми майже голі ходили. Вікна парували й вода крапала зі стелі. Людей багато. Параша стояла в куті, її раз на добу виносили. Я зупинився в порозі,

не знав куди далі. Мене тихенько спитали, звідки я. В камері знайшлося двоє з Черниховець, зі села моєї мами. Вони знали мою родину і взяли мене біля себе. А порядок був такий, що новоприбулий мав сідати коло параші. Мені дали пільги, бо я був дуже молоденький.

«З усіх лише я один нині живий»

Будівлю на вулиці Коперника, 1, колишній Реальній, місцеві обходили десятою дорогою. Зсередини доносилися страшні крики – в'язнів катували, вибивали покази. Розстрілювали. По периметру чергували озброєні чекісти.

— Ми досі не знайшли місця, де хоронили розстріляних, – каже пан Олещук. — В архівах жодної згадки. Знищили. КДБ, коли звідси вибирався в кінці 1980-х, все палив. В купі мотлоху ми знайшли двері, – пан Ігор демонструє старі трухляві дошки з номером 10. — Вони з тих часів. Автентичні.

За дверима, які просто спираються до стіни – десятки фотографій молодих жінок та чоловіків.

— Це всі ті люди, котрі тут сиділи. Загалом через цю тюрму пройшло 50–60 тисяч в'язнів. Ось і моя фотографія, – вказує пальцем. — З усіх лише я один нині ще живий.

ПАТРІОТИ ЧОРНОГО ЛІСУ

Ігор Олещук народився 21 травня 1931 року в селі Чорний Ліс, що поблизу Збаража. Відвідував дитячий садок, що організував Союз українок, у якому дітей

виховували патріотично. У батьківській хаті, пригадує, завжди збиралося багато людей. Читали газети, слухали радіо, декламували Франка та Шевченка.

— Пам'ятаєте, як більшовики у селі з'явилися?

— О, дуже добре пам'ятаю, – відповідає миттєво, наче все відбувалося вчора, а не 82 роки тому. — Я мав вісім років. Було літо. І якраз була неділя. На танках заїхали. Дуже погано виглядали. Один зайшов у хату з гвинтівкою на ремінці, у «будьонівці». В нас гості були. «Где тут польські пані?», – спитав. Почав розкидати перини, відкривати шафи. Я був одягнений у вишиванку. Дядько мені каже: «Повернися до вікна, не показуй вишитої сорочки, бо вони не люблять».

У селі пахло яблуками (пан Ігор втягує носом повітря, немов намагається пригадати той запах). Гілля гнулося – так того року вродило. І земля була встелена плодами. Але вони боялися їсти. Сказали, щоб мій дядько вкусив, а вже тоді самі. Боялися, що їх отруять. Так само і з водою було. У нас їх як окупантів зустріли.

За три дні червоноармійці посміливішали й накиннулися на продукти. Спорожнили полиці всіх магазинів Збаража – із прилавків зникли сіль, мило, сірники. Щоб заспокоїти людей, селами їздили агітбригади й обіцяли, що необхідні товари от-от привезуть. Утім ситуація лише погіршилась: у селян забирали яйця, молоко, хліб.

ЛЮДИ, ЩО ПАХЛИ ЗЕМЛЕЮ

Взимку через підпільну пресу селами пройшло оголошення: 19 грудня, на свято Миколая, у Збаражі

планується повстання. З Чорного Лісу до міста пішло 12 хлопців. Мали на озброєнні один пістолет і кілька карабінів. То була пастка: енкаведисти засіли в Збарзькому замку й розстрілювали повстанців кулеметами.

— Ми з дідом виходили на дорогу дивитися, чи повертаються з повстання. Нікого не було видно. Дев'ятеро загинуло. Троє пішли в підпілля. Після цього більшовики почали трясти село. Людей вивозили в Сибір, – розповідає Ігор Олещук.

Семеро двоюрідних братів та сестер Олещука теж пішли у підпілля. Він чув про криївки. Бачив родичів лише по ночах, коли ті приходили поїсти чи змінити одяг. Від них пахло землею.

— Пам'ятаю, мій двоюрідний брат Андрій Ющишин, керівник нашого сільського осередку ОУН на псевдо «Муж Довір'я», переодягається. А я тим часом тримаю його автомат. Мама моя їм готувала і прала речі.

Коли Ігорю виповнилося п'ятнадцять років, пізнього вечора в хату прийшли троє із запахом землі. Мали справу – посвятити Олещука в юнацьку ОУН.

— Здобудеш Українську державу або загинеш в боротьбі за неї! – 90-річний чоловік із юнацьким запалом декламує напам'ять Декалог українського націоналіста.

І. Олещук: І вони дали мені псевдонім «Грушка».

— А чого «Грушка»?

І. Олещук: А то яка різниця? «Грушка» та й «Грушка». І лишили мені методичні вказівки. Я мав описувати події, що відбувалися в селі: кого арештували, до кого

приходило НКВД, кого ми підозрюємо. І так само описував, що відбувалося в гімназії.

Якось на уроці історії, коли вивчали Полтавську битву, вчитель назвав Мазепу зрадником. Олещук не втримався, почав доводити, чому це не так.

— І я написав про це в звіті. Цей звіт пізніше знайшли у виданій криївці. Більшовики її накрили, коли там було троє наших хлопців і одна дівчина. Всі вони пострілялися. А зі звітом пішли в гімназію, взяли мої зошити і звірили почерки. Так на мене вийшли.

«ЩО Ж СТАЛІН ТОБІ ТАКОГО ЗРОБИВ?»

18 жовтня 1948 року Ігор був у гімназії. До класу зайшла директорка й попросила пройти у кабінет. Там на гімназиста чекав чоловік у формі. «Пішли зі мною». Пішки попрямували до будівлі Збарзького КДБ. У кабінет начальника В'юнікова.

— На вікнах решітки. На дверях – три чоловіки. Мені зразу стало не по собі.

Почали допит. «Сознайся, где бандеровці? Где "Крук"?». Псевдо «Крук» мав двоюрідний брат Олещука – Богдан. Після слів: «Нічого не знаю» почали бити. Били ногами. Відливали водою. Через трохи В'юніков вийняв звіт, а разом з ним і конспект Олещука. Відхрещуватися не було сенсу: однакові почерки, папір, чорнило.

Далі В'юніков приклав до скроні пістолета: «Не розкажеш, где бандеровці, застрелім і павесім в селе возле церкви».

— Я придумав, що залишав звіти в зерновому амбарі –

ложив їх під камінь і там мені лишали інструкції. Що я нікого не знав, ні з ким не зустрічався.

Ігор Олещук ходить похмурими коридорами колишньої в'язниці. Заводить нас у камери, які сьогодні слугують експозиційними залами.

— Сюди мене привезли після Збаразької тюрми і тримали близько місяця. А потім доправили на Острівського, там був НКВД і там організували військовий трибунал. Засідала «трійка». То було 22 листопада 1948 року.

— Ви були присутні?

І. Олещук: Так. Був. На суді згадували слова з мого звіту, зачитували: «кровожадний Сталін». Вони їх найбільше зачепили. Питали: що ж Сталін тобі такого зробив? Вони мені адвокатку призначили, бо я був неповнолітній. Прокурор просив вищу міру покарання, а вона сказала: «Учтіте возраст обвиняемого» [врахуйте вік обвинуваченого]. Врахували – 25 років виправних трудових таборів.

Після суду Олещука повернули в тюрму на Коперника. Кинули в карцер – кімнату площею до шести метрів квадратних. На долівці була вода. Наливали її спеціально, щоб в'язень не міг ні сісти, ні лягти.

— Через стіну була камера, у якій сидів раніше. І я азбукою Морзе відстукав товаришам про свої 25 літ.

«БАНДЕРА?! ТИ КАК СЮДА ПАПАЛ?»

Далі – три тисячі кілометрів. Подолав їх у товарному вагоні з іншими шістьдесятьма в'язнями. Голодними, немитими, у невідповідному для лютого одязі.

— Два-три рази на ніч відкривали вагон, заганяли одних в одну сторону, інших – в іншу. І палками били по стінах і по головах, рахували нас і перевіряли, чи ніхто не виважує дощок. Під вагоном були спеціальні гаки, що навіть якби ти виліз, то все одно б загинув.

Привезли до Воркути. Після місяця у вагоні в'язні вийшли на 40-градусний мороз. Під гавкіт собак пошкандибали до бараків. Там на них вже чекали. Блатні.

— Вони нас зразу обчистили. Ми ще трохи якісь лахи мали з дому. То забрали все.

ВЕЛИКА ХОЛОДНА «ДЕРЖАВА» ЗА КОЛЮЧИМ ДРОТОМ ІЗ БЕЗКІНЧНИМИ БАРАКАМИ НАВОДИЛА ЖАХ

Всіх в'язнів після прибуття ділили на три категорії: ТФТ («тяжолый фізический труд»), СФТ («средний...»), ЛФТ («льогкий...»). Олещук потрапив у другу категорію. Працював на шахті.

— Зранку в 6 годині палками гнали в їдальню. На день шахтарю давали 450 грамів рідкої каші, 10 грамів олії, бувало, риб'ячий хвіст, суп із турнепсу і 400–600 грамів хліба.

Після сніданку в'язнів шикували біля прохідної. Лунала команда: «Взяться пад руки, голову апустіть вніз, ідті не растягіватьса. Шаг влево, шаг вправо счїтаетса пабегом, конвой прїменяет аружіе без предупреденїя. Колона – шагом марш!».

— Перша прохідна, друга прохідна – «шахтьорська». Поки візьмеш наряд, інструмент, спустишся в шахту, зробиш зміну, вийдеш із шахти, помиєшся, пройдеш на прохідну, порахують, в барак попадаєш об 11-й вечора. Падаєш на нари мертвим. А в 6-й ранку знову.

Десять годин важкої роботи. Лише шість годин на сон. Погане харчування. Людина за місяць-два втрачала здоров'я.

— За перший рік я тричі, як дистрофік, доходяга, потрапляв в ОП. Там два тижні відлежувався і трохи від'їдався. А потім назад відправляли в шахту.

На третій раз лікарі пошкодували юного Олещука. Написали в довідці, що працювати в шахті йому не можна. А коли довідалися, що знає латинську мову, то взяли медбратом до травматологічного пункту.

Через кілька місяців перевели на іншу шахту. Поставили санітарним лікарем. Він вимивав їдальню хлорним розчином, травив клопів та бліх і приймав продукти.

— Одного разу приходжу на вечерю, шахтарі на мене накидаються, що гнилі оселедці. Я викликав повара, вона показує документи, на яких написано: «Сельодка III категорії, падлежит срочной реалїзації». Я тоді «списав» 300 кілограмів оселедців.

Наступного дня в'язня викликав оперуповноважений – капітан Широков.

— Как фамилія?

— Олещук.

— Бандера?! Ти как папал на такую работу?!

Через оселедці Олещука відправили будувати міст через річку Аяч-Ягу.

— До місця роботи йшли 6–7 кілометрів по колїях. 120 чоловіків. Робота – по 8–10 годин. Пурга така й мороз, що шкіра чорніла. Щоб ми трохи могли працювати, давали обїди. Везли на санках продукти: літру олії на всіх і два-три кілограми крупи. Варили у виварці гарячий обїд.

ПОВСТАННЯ, ПІСЛЯ ЯКОГО СКОРОТИЛИ ТЕРМІН

Після кількох місяців на повітрі Олещука знову

відправили під землю, у шахту. На «відкатку».

— Страшна робота. Шість вагонів відходить, треба моментально їх зачепити. Але саме на цій шахті мене застало повідомлення, що помер Сталін. І саме тут було багато української інтелігенції.

19 липня 1953 року в таборі почалося повстання. В'язні вимагали перегляду справ, скорочення робочого дня, кращого харчування, зняття з одягу номерів.

— На нашій шахті був «італійський страйк». Спустилися [під землю], але вугілля не видавали. Лише якусь тонну – для бані та кухні.

Першого серпня повстання придушили. За офіційними даними, того дня розстріляли 50 людей. Згідно з підрахунками Олещука, тоді загинуло 120 в'язнів. Більшість – українці.

Втім послаблення таки відбулися. Справи невільників почали переглядати. Зважили на те, що Ігоря Олещука арештували неповнолітнім і термін скоротили до 8 років і 4 місяців.

— Загалом я відсидів 7 років і 2 місяці. Звільнився достроково. На останній роботі, на шахті, бригадир мені дописував більше, ніж я робив. А за перевиконання норми давали заліки. І за них скоротили термін.

ОБ'ЯВЛЕННЯ ХРИСТА

У червні 1956 року в новому костюмі, що пошив в'язень-кравець із Франківська, і 123 рублями в кишені, виданими на дорогу, – Ігор Олещук виїхав із Воркути.

Коли був у Москві, зайшов до Третьяковської галереї.

— Довго стояв перед картиною Іванова «Явлення Христа народу». Вона ж гігантська. Справила на мене враження!

З Москви подався на Київ.

— Все зелено, студенти парками гуляють, Київ квітучий. Сів на пароплав і поїхав на могилу Шевченка. І лише звідти – автобусом до Тернополя.

До КДБ Ігоря Олещука викликали аж до 1980-х. Пропонували виїхати на Донбас. Заманювали і тим, що є добра робота, і умови кращі.

— Прокурор області казав: «Вам нада сменить клімат», – Олещук усміхається і пильно дивиться мені в очі, чи я розумію, що зовсім не про клімат йшлося. — Але я відмовлявся. Я вже нічого не боявся. Ну, що ще вони мені могли зробити?

«БУДЕТЕ ДОБРЕ ПРАЦЮВАТИ – ПОХОВАЄМО У ГРОБАХ»

Наостанок екскурсії Ігор Олещук заводить у карцер. Всередині облаштовано каплицю.

— Молоді люди, студенти залишаються тут на ніч,

щоб відчути, як воно було, – розповідає. — П'ють чай без цукру і їдять сухий хліб. А вранці приходять священник і вони разом моляться за всіх убієнних.

Пан Олещук вимикає світло в карцері з іконами. За професією він – електрик. Дуже не любить, коли марнують електроенергію.

Ми повертаємося в найбільшу залу з макетом в'язничного табору.

— Оце БУР, «барак усільоннава режіма», – показує на макеті. — Туди переводили тих, хто відмовлявся працювати в шахті. Там умови були суворі. Знаєте, як начальник табору їх агітував повернутися до роботи? «Будете харашо работать, пахаранім вас в гробах». Тобто після смерті зіб'ємо труну, а не викинемо в загальну яму. Бо коли людина помирала, її «актіривали» – складали акт, що вона вже не буде працювати на шахті, пробивали молотком голову або ломом груди й відвозили в загальну яму, яку трактором копали.

У таборі 6-ї шахти, у якому утримували Олещука, було 5 тисяч людей. Щоранку, пригадує, на санях вивозили до трьох покійників. Із прикрученою дротом до великого пальця ноги біркою – номером зека. Жодних імен чи прізвищ...

В'язень під номером 13–662 Ігор Олещук пережив Сталіна, наступних генсеків і сам «великий могутній Радянський Союз».

— Хочете, я вам заспіваю? – пан Олещук розпливається у широкій і молодечій усмішці, яка геть не відповідає вікові з паспорта.

А як в Сибір я виїжджав, прощав усю родину.

Прощав друзів, товаришів, Тернопіль, Україну.

Сибір, Сибір – далекий край, Сибіру не боюся.

Сибір пройду, назад вернусь

З дівчинов оженюся.

Дзвінкий голос Ігоря Олещука відбивається від стін глухої камери. Як гімн життю. Цю пісню він проніс з тюрми із 1948-го як пророцтво. Бо після років за колючим дротом, де вічна мерзлота, він повернувся до Тернополя. Закінчив школу та університет. Одружився, побудував хату, виховав трьох синів, дочекався вісьмох онуків.

Нині тримає у кишені ключі від своєї тюрми. Абсолютно легко та невимушено підіймається сходами. На вулиці усміхається сонячному світлу, сповнений енергії та життя. Двічі перекручує ключ у замку, ховає його в кишеню.

— Я на пів ставки працюю. Мене швидше тут вже як музейний експонат тримають, – заразний сміх котиться подвір'ям, де було багато сліз та болю. Чужих і його.

Христина Коціра, «Локальна історія».

Світлина: Олександр Хоменко

СТУПИТИ НА ДОРОГУ БРАТЕРСТВА (20)

Знайомимо вас з новою енциклікою Папи Франциска на тему братерства та соціальної дружби. Наприкінці п'ятого розділу енцикліки «Fratelli tutti», що має назву «Краща політика» Папа Франциск роздумує про «політичну любов». Він зауважує, що суспільна любов є відправною точкою до «цивілізації любові».

Своїм універсальним динамізмом любов «може будувати новий світ», бо вона – не сентиментальність, а найкращий спосіб знаходити ефективні можливості для розвитку всіх людей. Якщо любов поєднана зі служінням правді, то це не суб'єктивна сентиментальність, і тому не стає «легкою здобиччю емоцій і принагідних думок індивідів», а такий зв'язок любові з істиною «уможливлює її універсальність».

Зауваживши, що існує так звана «добровільна» любов, акти якої походять безпосередньо із чесноти любові, і «наказана» любов, акти якої спрямовані на створення здоровіших інституцій, справедливих законів і ефективніших структур, Глава Католицької Церкви вказує на те, що «справою любові» є також зусилля, спрямовані на те, щоб організувати і побудувати суспільство таким чином, щоб ближній не опинився в бідності. «Супроводжувати людину, яка страждає, – це прояв любові, але проявом любові до людини, якщо ми навіть не маємо безпосереднього контакту з нею, є також зусилля, спрямовані на те, аби змінити соціальні умови, які спричиняють страждання», – пише він, пояснюючи, що, наприклад, актом любові є, коли хтось дає потребуючому їжу, а політик створює для нього місце праці, «й цей величний вчинок любові ушляхетнює його політичну діяльність» (186).

”

Якщо зможу хоч одній людині допомогти жити краще, це вже виправдає дар мого життя.

Ця любов, яка є «серцем духа політики», за словами Папи, завжди є «преференціальною любов'ю до останніх». «Тільки погляд, горизонт якого перемінений любов'ю, може визнати гідність іншої людини, прийняти і цінувати незмірну гідність убогих, шанувати їхній спосіб життя і культуру, і справді інтегрувати їх у суспільство. Такий погляд – це серцевина автентичного духа політики», – зазначає він, додаючи, що не можна вирішити проблему бідності стратегіями стримування, які лише «заспокоюють убогих і перетворюють їх у приручені й нешкідливі істоти». У цьому й проявляється цінність принципу субсидіарності, який невіддільний від принципу солідарності. Звідси також виникає потреба «вирішити всі проблеми з порушенням фундаментальних прав людини». Найбільшою тривогою політика повинно бути не падін-

29.07.2016 р. Папа Франциск перебував у колишньому німецькому концтаборі Аушвіц-Біркенау біля м. Освенцим, Польща. Це одне з найбільш моторшних місць у світі, тому Папа відвідав його у мовчанні

ня рейтингу, а брак ефективних рішень щодо явища соціальної та економічної маргіналізації з важкими для людини наслідками» (187–188).

У цьому контексті Святіший Отець нагадує про те, що «ми перебуваємо ще далеко від глобалізації основних прав людини». Наприклад, всесвітня політика не може не зарахувати до своїх основних і імперативних цілей подолання голоду. Бо коли фінансові спекуляції обумовлюють ціну на продукти харчування, ставлячись до них як до інших товарів, «то мільйони людей страждають і вмирають з голоду», а з іншого боку тони продуктів викидається на смітники. У той час, «коли ми часто вдаємося до семантичних чи ідеологічних диспутів», дозволяємо, водночас, «щоб наші сестри й брати вмирали з голоду чи спраги, без даху над головою і без доступу до медичної опіки». Разом із цим ще однією «ганьбою людства» залишається торгівля людьми (189).

«Політична любов виражається також і у відкритості до всіх», – пише далі Святіший Отець, вказуючи на те, що ті, чий обов'язком є керувати, «покликані в чомусь обмежити себе, щоб уможливити зустріч і шукати збіжності принаймні в деяких темах». Це включає вміння «вислухати думку іншої людини, щоби всі мали свій простір». «Бачачи, що різні види фундаменталістської нетерпимості нищать зв'язки між особами, групами і народами, живімо і вчимося цінностям пошани і любові, здатної прийняти будь-яку відмінність, пріоритету гідності кожної людської істоти незалежно від її переконань, почуттів, вчинків і навіть гріхів», – закликає Папа, підкреслюючи, що в той час, як «відмінності породжують конфлікти», то одноманітність, однак, «породжує задуху і культурний занепад».

У цьому контексті він також нагадує про те, що разом із Великим Імамом Ахмедом Аль-Таїбом закликали «лідерів міжнародної політики і світової економіки докласти своїх зусиль до поширення культури терпимості й співжиття у мирі; реагувати якнайскоріше, аби запобігати проливанню невинної крові», як зазначається у спільному документі про загальнолюдське братерство. «І якщо якась політика сіє ненависть чи страх до інших народів в ім'я добра власної країни, то потрібно цим занепокоїтися, реагувати вчасно й відразу корегувати курс», – додає він (190–192).

Водночас, Наступник святого Петра звертає увагу на те, що кожний політик, «який розвиває цю невтомну діяльність», залишається людиною, покликаною «жити любов'ю в щоденних міжособових зв'язках». Сьогодні, однак, «дедалі рідше людину називають по імені, дедалі рідше до неї ставляться як до особи – унікальної в світі». У політиці «також є місце для ніжної любові», бо ніжність – «це любов, яка наближається і конкретизується». «Це допомагає нам зрозуміти, що не завжди йдеться про великі успіхи, які часом неможливо здобути. У політичній діяльності слід пам'ятати, що незалежно від того, як ми її сприйма-

ємо, кожна особа є безмежно священною і заслуговує нашої любові й нашої посвяти. І тому, якщо зможу хоч одній людині допомогти жити краще, це вже виправдає дар мого життя» (193–195).

«Дуже шляхетною» Папа називає «здатність ініціювати процеси, плоди яких збиратимуть інші, з надією на приховані сили добра, яке сіється». «Добра політика, – пише він, – об'єднує любов і надію з довірою до добра, яке, попри все, існує в серцях людей» (196).

Підсумовуючи, Святіший Отець зазначає, що «при роздумах про прийдешнє» повинні виникати запитання: «Навіщо? Куди я прямую насправді?». Бо через кілька років, роздумуючи над минулим, питання вже не звучатиме: «Скільки людей мене прийняло, скільки за мене голосувало, скільки думало про мене добре?»

Питання, можливо, болісні, звучатимуть так: «Скільки любові я вклав у свою роботу, що доброго зробив для людей, який слід залишив по собі в суспільстві, які справжні зв'язки збудував, які позитивні сили звільнив, які зерна миру засіяв у суспільстві, що зумів зробити на довіреній мені посаді?» (197).

Новини Ватикану на основі перекладу українською мовою, поширеного єзуїтською спільнотою в Україні

XI

НАЗВА І ПРОСТІР: ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

З початком XVI століття назва «Україна» стає другою чи то запасною, чи то поширеною на тій території, яку ми Україною вважаємо сьогодні. Але вона була запасною і не покривала всієї цієї території і так не називалося жодне адміністративне утворення. Бо була Русь, були русини, були козаки, яких в Європі тривалий час вважали окремим народом, але в XVII столітті сказали, що це просто військова частина руського народу. Але руський народ – це не означає російський, оскільки тодішні європейські дипломати, які їхали до Москви, дехто з них пишався, що володіє і руською, і московитською мовами. Тобто, Русь була все ж таки західнішою, ніж Росія, принаймні в уявленні європейців.

Самі росіяни вважали себе спадкоємцями Русі і правдивою Руссю, але поза межами Великого Московського князівства і Руського царства Івана Грозного до цього ставились скептично – як до пропагандистських зовнішньополітичних формальних кроків. Диктатура царя, який був єдиним спадкоємцем київської спадщини, заперечувалась диктатурою великих литовських князів, назвою реального Великого князівства Литовського (Велике князівство Литовське, Жемайтійське та Руське) і Руським воеводством в складі Корони Польської – тобто, Львів і Галичина.

Тобто, для Європи Русь була, грубо кажучи, «нашою територією», а далі починалося невідомо що, яке претендувало на те, що знаходиться тут. Але я не буду вправлятися в ідеології, пропаганді XVII століття, підємо далі по тому, як змінювались тлумачення та розуміння слова «Україна».

Тут ми можемо спостерігати класичного **Гійома Левассера де Боплана**, французького інженера, артилериста й картографа, який 17 років перебував на польській службі. Будував у нас тут фортеці й одночасно робив карти нашої території. Декілька редакцій карт Боплана (це середина XVII століття) проходять еволюцію в розумінні, що таке Україна. – На першій карті – генеральний опис Диких Полів, *Camporum Desertorum* або, інакше кажучи, **Україна з належними їй провінціями**. Тут ми спостерігаємо початок еволюції того процесу, коли Україна нарешті перестає називатись змістовно «окраїна». Перша карта 1648 року

Delineatio generalis Camporum Desertorum vulgo Ukraina, 1648

і ми знаємо, що в тому році відбулося козацьке повстання, початок розбудови української держави. Але, якщо згадати, що показувалося на карті Боплана, то він вважав Україною ті території, де поширений козацький устрій, або вплив козаків. *Сaprogum Desertorum*, Дике поле – це Запоріжжя. Тобто, прикордонна територія між християнським світом та ісламським, між осілими людьми та кочовими татарами. Однак на самій карті Боплана є вся, по суті, Україна – від Чорного моря до Києва, з належними провінціями. Тобто, вона переставала бути окраїною, а починала ставати країною, яка складалася, як тоді вважалося, з Київського, Брацлавського та Чернігівського воеводств, тобто, це Наддніпрянина, де був поширений козацький устрій і почалася українська державність Богдана Хмельницького, Козацький Гетьманат чи Гетьманщина. До речі, ця державність називалась, нагадую, не «Україною», а «Військом Запорозьким», але це було синонімом у сприйнятті тогочасного суспільства та тогочасних європейців.

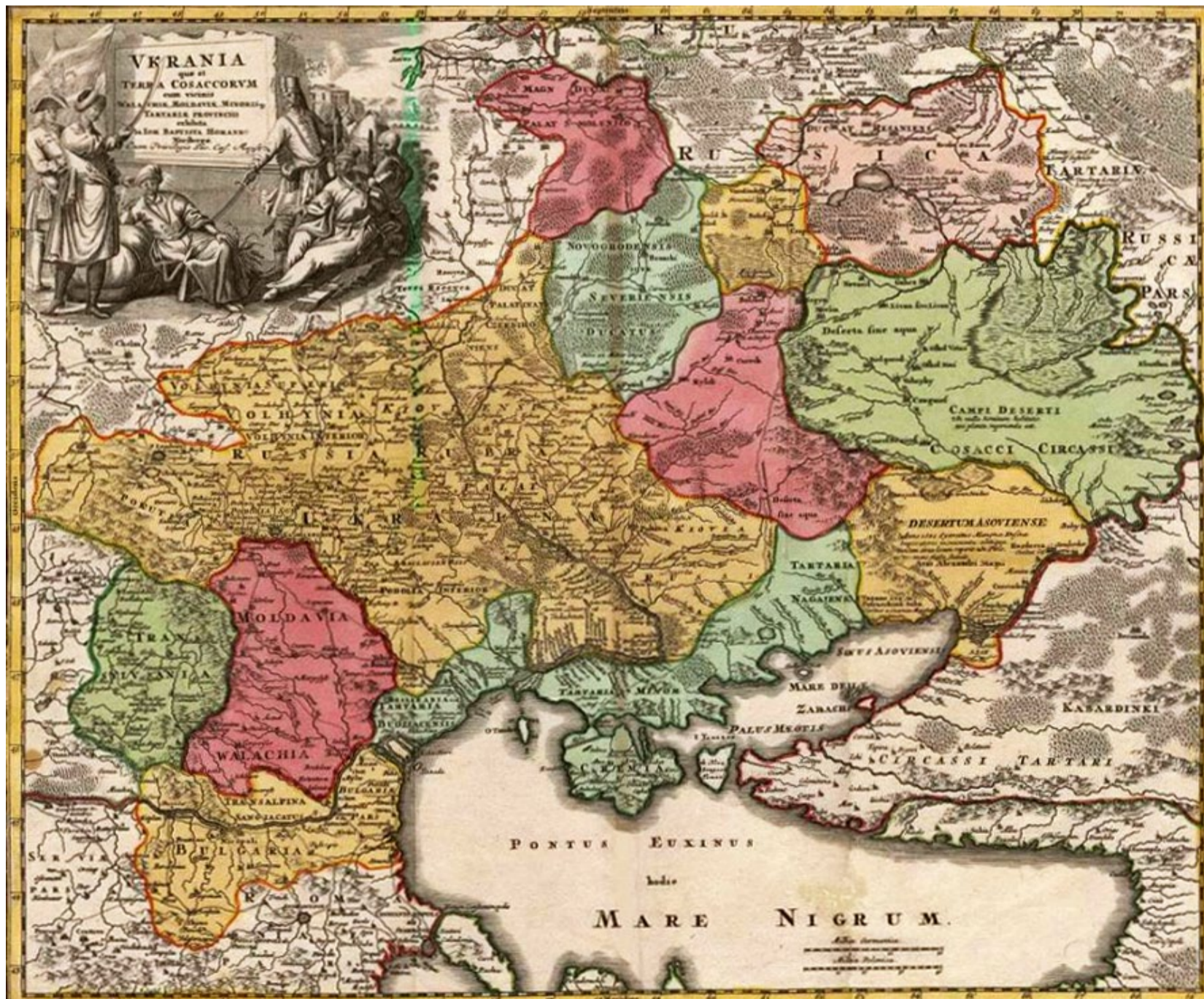
”

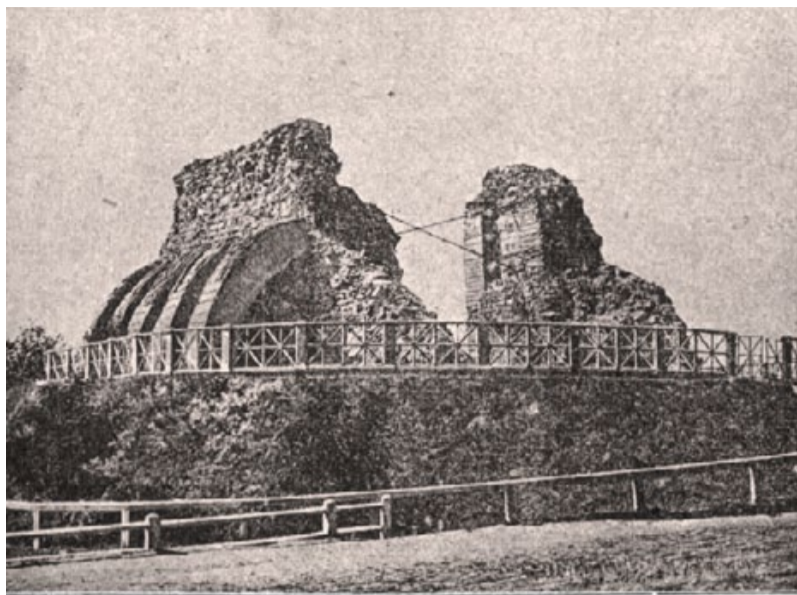
Нам треба звикати до того, що ми дуже строкато протягом століть називалися, але нема в цьому нічого образливого. Це лише говорить про те, що наше життя було цікаве і мало багато якихось напівтонів в офіційному сприйнятті своїх територій, народних уявленнях.

Карти Боплана стали класичними, їх передруковували, перекладали протягом більш як 50 років. Для Європи це було вкрай актуальним. Чому? Як і сьогодні, у нас і у світі (особливо наближеному до нас) гарячі точки. Для України це Донбас, Крим, а для тогочасної Європи – це була боротьба проти експансії турків-османів. Відбувалися величезні походи турків. Їх відбивали поляки, австрійки, але основна частина (по суті, половина цього фронту) була на плечах Речі Посполитої і козацтва, яке захищало степовий кордон. Як тоді писали, «цей народ став відкриттям століття». Тобто, було зрозуміло, що доля Європи залежить від цих екзотичних людей, яких мало хто бачив, але вони є лицарями, вони виконують шляхетну справу. Відповідно, козацтво стало модним, воно стало фішкою епохи. І протягом часу Руїни та боротьби за Україну, вона була одним із основних джерел глобальних політичних подій для тогочасної Європи. І тому ми були в осередку уваги, нас почали уважно досліджувати.

Якраз у цей момент дійшли до думки, що козаки – це просто військо руського народу, а не якась татарська орда. І, відповідно, на європейських картах починає існувати Україна, і з того часу вона не зникає. Будуть траплятися часи, коли вона буде блимати, але жодного разу у XVII, XVIII, XIX століттях і до української революції 1917 року топонім «Україна» не зникне з західноєвропейських карт. Його не буде існувати на картах Російської імперії. Тому що ми в курсі того, що Північна війна й Полтавська битва зняли з повістки дня питання про належність України, і боротьба за цю територію великих європейських держав втра-

Мапа Йогана Баптиста Гоманна, 1720 р.

ЗОЛОТІ ВОРТА.

«Ілюстрована історія Руси» Олександра Барвінського, 1890 р., Львів

тила актуальність. Відповідно, переміг Петро I, а Петро I був дуже розумним дядьком і розбирався в таких питаннях, як пропаганда. Було доручено дипломатичним місіям Московської держави привчати своїх іноземних партнерів до нової назви держави – це Росія або Російська імперія. **Оскільки «Русь» і «Росія» в західноєвропейських мовах пишеться однаково (Russia, Russie, Russland), то в такий спосіб петербурзька імперія перебрала на себе спадщину всього того, що тут існувало протягом тисячі років, і, відповідно, привласнила собі в такий спосіб Україну.**

НАЗВА «УКРАЇНА»

З урахуванням величезної образи Петра Олексійовича на запорізьких козаків і весь той устрій, який виступив проти нього разом із Карлом XII, потрібно було замінити в західноєвропейських картах та атласах слово «Україна» на слово «Малая Рассія» або «Малорассія». До того часу, до 1700 року, в Західній Європі слово «Малорассія» не було відомим. Є остання російська карта до 1917 року, на якій є назва Україна. А це близько 1700 року, написано «Україна – страна козацкая», охоплює територію від Західного Бугу до татарських володінь у Причорномор'ї (значить Волинь, Поділля і вся Наддніпрянина; Чернігів тут належить до російської держави). Це, по суті, була перша і остання, оскільки вона була перекладена з французької карти Вільяма Самсона. Далі треба було писати лише «Малорассія», і, відповідно, буде проміжок між 1700 і 1917 роком, коли у сприйнятті російського політичного бомонду, який би він не був на 1917 рік, знову з'являється українська проблема.

ВОДА КАМІНЬ ТОЧИТЬ

Протягом XVIII століття західні європейці починають писати замість «Московія» – «Росія», з'являється «Малоросія» (але вже у XIX столітті). Вони якийсь час співіснували. Тобто, це не означає, що «Малоросія» завжди була словом якимсь поганим чи зневажливим. Оскільки це Мала Русь, Давня Русь, і воно побутувало у церковному листуванні й уявленнях освічених верств православного суспільства, то його вживали. І в XIV столітті, коли це почалося, і у XVII столітті, за часів Петра Могилы, який модернізував і активізував життя Київської митрополії. У порівнянні з Московським патріархатом, який уже був визнаний, але мав за собою меншу історію, ніж Київ, як сакральний центр.

Значить, давніша Русь у грецьких текстах була «Малою Руссю», оскільки греки Русь називали «Росією» від самого її початку – від IX століття (щось вони це «Ру» не могли вимовити, тому завжди було «Росія»). Тому, коли православні ієрархи листувалися з Константинополем або між собою, то вони вживали термін «Мала Росія», який не містив у собі нічого образливого і став таким вважатися лише під кінець XIX століття, коли почав сприйматися як інструмент асиміляції українців як нації і народу та, відповідно, як елемент приниження. До того малоросійством могли і пишатися, бо це був давній осередок величезного православного простору, його сакральний центр.

Коли Богдан Хмельницький в'їжджав в Київ після своїх перших перемог, спудеї Могилянського колегіуму вітали його віршем «З тобою, Богдане, Росія на ноги встала». І вони не мали на увазі Московську державу. Росія була у Києві як стара Русь у грецькому називанні.

Як Орлик писав про Мазепу? Клятва Мазепи, яку цитував Пилип Орлик: «Для общего блага матері моєї, Отчизни, бідної України, всего войска Запорожского і народа малоросійского». Отже, Мазепа не сприймав «малоросійський народ» як якусь образу. Тобто, це був ще один, окрім «Русь» і «Україна», синонім однієї й тієї ж території та одного й того самого народу.

Нам треба зникати до того, що ми дуже строкато протягом століть називалися, але нема в цьому нічого образливого. Це лише говорить про те, що наше життя було цікаве і мало багато якихось напівтонів в офіційному сприйнятті своїх територій, народних уявленнях.

Російська дослідниця Тетяна Таїрова-Яковлєва, яка писала про Мазепу, мала також цікаві міркування з приводу того, який зміст вкладався в слово «Україна» за часів Руїни. Так само, як і раніше, держава називалася «Військо Запорозьким». У Виговського держава називалася «Велике князівство Руське». Але по листуванню гетьманів і так далі і з приводу текстів тої доби, які були, слово «Україна» вживається, як емоційне «Вітчизна». Тобто, як у першій згадці 1187 року, [«W нем же Оукраина много постана»](#), так само у словах Петра Дорошенка й інших гетьманів, коли йдеться про страждання Батьківщини, вживається не «Військо Запорозьке», не «Малоросія», а вживається «Україна», або як говорив Дорошенко, «Україна наша руська». **Тобто, для фольклорно-емоційного рівня людей, які тут жили і переживали страшні колізії (війни і конфлікти) протягом десятка років, та територія, яка страждала разом з ними і яку вони захищали, це була Україна.** Попри те, що вона не існувала як офіційна чи адміністративна назва. Але це, звісно, не робить її в такий спосіб нелегітимною, оскільки те, що люди вважають, є тим, що існує для них в їхній особистій реальності.

Але на кінець XVIII століття Козацький гетьманат розчинився, Кримське ханство було анексоване і також приєднане до адміністративної системи Російської імперії, Річ Посполита була поділена між Росією, Австрією та Прусією. І начебто закінчилася ціла епоха – і ті ж самі козацькі часи, і уявлення про ті часи. Але карта і територія залишалися вагомою зброєю, значення якої хтось розумів, а хтось – ні.

Томас Джефферсон сказав про Річ Посполиту, що «це та країна, яка зникла з карти через розбрат власних громадян». Освічений світ сприймав світ таким, яким він намальований на атласах, картах. Джефферсон не був у Польщі, але він знав з карти, що таке існує, і читав у газетах, що там щось відбувається.

Ті країни, які поділили Польщу, уклали таємну угоду про те, що сама назва Польща повинна зникнути. Як говорила Катерина з іншого приводу, «*чтобы само имя гетьмана было забытым*». І вони на своїх картах Польщу не малювали. Ця назва зникла. Була просто територією Російської імперії, відповідно її губернія.

Вони не друкували, а інші друкували. В американських атласах Польща залишалася як країна. І це поставило перед тими людьми, які інтерпретували вигляд простору світу та Європи, питання: показувати лише держави (з цього приводу Польща не існує) чи показувати країни (а от країна Польща начебто є). А країну утворює окремий народ. Тобто, попри те, що Польща перебувала у складі Російської імперії і ще двох, це не означало, що поляків не існує і що Польща зникає.

Так само трапилося і з Україною. Просто на той момент Польща була проблемою політично вищого рівня, ніж легенди про козаків. Україна на картах блимала, і протягом XIX століття вона абсолютно змінила свої можливості та перспективи.

НАЦІОНАЛЬНІ РЕВОЛЮЦІЇ

Національні революції в країнах Європи (боротьба народів за національне визволення) відбувалися внаслідок поширення національних ідей. А вони ґрунтувалися на етнічному розумінні поняття «нація» у більшій частині Європи. І, відповідно, мусить бути народ з окремою мовою, який через це є окремим суб'єктом і запрограмований на утворення самостійної держави. Це ідеологічно руйнувало старі династичні монархії, імперії, які нові соціальні сили та ідеї прагнули розшматувати, щоби кожен народ утворив свою державу. Це є елементом поширення демократії та свободи, тобто європейський націоналізм XIX століття був не проявом шовінізму (хоча це завжди могло десь бути), це було проявом демократизації та боротьби за людську гідність. Тому, що свої етнічні стандарти та пріоритети, підтримання власної культури та свободи – це є елементи людської індивідуальної гідності. Тобто, ти можеш бути сам по собі хороший і в тебе можуть бути гарантовані права, але чи гарантовані права у твоєї спільноти розвиватися так, як вона хоче. І принцип староімперський і принцип новий національний почали сперечатися між собою. Що потім знайде свій вихід у тому, як Перша світова війна перемалює мапу Європи.

ЯКИЙ ЖЕ ПРОСТІР У XIX СТОЛІТТІ ЗАЙМАЛА УКРАЇНА?

Оскільки у нас з'являється новий критерій – народ, який розмовляє окремою мовою, то це стало справою етнографів і лінгвістів. І, відповідно, з'являються етнографічні карти, які показують якими мовами де і хто розмовляє. І оскільки це була звичайна, спокійна, респектабельна наука (мовознавство й етнографія), навіть в атласах Російської імперії малювали, де проживають малороси. Оскільки офіційно вважалося, що це одне з племен руського народу, то що заважало їх показати?

Але тут виникає цікава колізія з однією легендою: всі ми знаємо, що українців вигидав австрійський генштаб у Першу світову війну для того, щоби зруйнувати єдність Росії. Але насправді треба ставити пам'ятники співробітникам російського імператорського Генерального штабу XIX століття, етнографам і статистикам. Від Росії весь час хотіли від'єднатися бунтівні поляки, причому від'єднатися не в межах етнічної Польщі, а відновити ту Річ Посполиту, яка була велика. А в Петербур-

Карта з «Історії України-Русі» Миколи Аркаса, видання 1908 року

зі знали, що на території Білорусі та України (ну це ми знаємо – «на території Росії») «*п्राживают русские люди*». Чому поляки на це претендують? Треба провести чітку етнічну межу між «*полячішками*» і «*племенами рускаво народа*». І відповідно, в ревізії (це т. зв. тогочасні переписи) вводиться такий пункт: «мова, говірка». Хотіли обмежити поляків, в результаті намалювали етнічну карту Східної Європи (західної частини Російської імперії), де чітко провели кордони між поляками та малоросами, малоросами та білоросами, малоросами та великоросами. Тобто, окреслили той простір, який ми сьогодні називаємо етномовним простором українців.

Звичайно, це були не лише одні військові, були такі хлопці, як Павло Чубинський (Південно-Західний відділ Російського географічного товариства), які також досліджували мову та робили етнографічні експедиції, будучи українофілами. Їм також було цікаво чіткіше окреслити свій простір. Але Генеральний штаб, серйозні люди, десятиліття роботи, опрацювання статистики з 1875 року! Всі знали (навіть на рівні гімназії), хто дивився карти, який ареал охоплюють малороси.

Малюнок з «Історії України-Русі» Миколи Аркаса, видання 1908 року

Але це з офіційної точки зору. Малоросів треба було перейменувати. Цим зайнялися спочатку в «місті-герої Харкові», яке знаходиться далеко на сході України. Але тоді, на початку XIX століття, він був найукраїнськішим містом з усієї України. Бо галичани знали, що вони русини – і тільки, в Києві сумнівалися, хто вони, а в Харкові чітко знали, що «ми – українці». Через те, що Харків був центром Слобідсько-Української губернії (єдиний до 1917 року випадок, коли слово Україна входило до назви якоїсь адміністративної одиниці). Слобожанці мали свої «тьорки» з людьми з Гетьманщини (тобто, Чернігівщини та Полтавщини) і називали чернігівців та полтавців «малоросами», а себе називали «українцями» («Слобідська Україна»). Відповідно, видання Харківського університету, збірки всякої етнографії починають змінювати свої назви з «малоросійських пісем» на «українські», з «малоросійських дум» на «українські думи». Вперше там виникає думка (оскільки з'являється сучасна лінгвістика), відповідно, Срезневський каже, що українська мова, це ні говірка, ні «наречіє» польської чи російської мови, це – окрема мова. І 30 років цим займається Харків.

”

Для Європи Русь була, грубо кажучи, «нашою територією», а далі починалося невідомо що, яке претендувало на те, що знаходиться тут.

1834 року з метою русифікації Південно-Західного краю утворюється Київський університет – поки що не Тараса Шевченка, а Київський університет Святого Володимира. Приїжджає частина фахівців із Харкова, і «бацила українського націоналізму» переїжджає в місто Київ, де виникає Кирило-Мефодіївське братство, яке легітимізує назву «українці», яка була до того регіональною. Назва «Україна» як територія існувала давно, але етнонім «українці» як спільна самоназва – це результат роботи XIX століття. Це не означає, що русин галицький не був українцем або «малоросіянин» східний не був українцем. Вони просто себе так не називали. Всі знали, що вони є одним народом від Карпат до Кубані (а на Кубані вони себе називали «чорноморцями»), який розмовляє однією мовою. Тож, відповідно, яка різниця, з точки зору науки, яка в них там самоназва в якому селі?

ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ ДАЛІ?

Українська інтелігенція (харківська, київська) починає бацилу національного руху. Російський Генштаб педантично малює карти поширення «малоросів». Їхні інтереси збігаються в тому, що українська інтелігенція ареал «малоросів», окремо окреслений російськими військовими, називає «українськими землями». Є народ, є країна, є країна Україна і, відповідно, далі будемо чекати, що ж нам принесе історія, коли з Росією щось трапиться.

Рух український, як ми знаємо, був елітарним. Десятки мільйонів звичайних українців не знали ані слова «українці», ані не вмели читати та писати, вони знали, що вони «уманські», що вони пана такого-то, що вони «чорноморці», але з ними вже починали працювати. По мірі модернізації, поширення освіти інформація починала поступово доходити до широких мас. Повільно, не до всіх, але, тим не менше, далі відбувається експорт української ідеї до «міста-героя Львова».

Після заборон на українську мову, Валуєвського циркуляру, стало ясно, що треба йти у «ближчий закордон», де більша свобода слова, щоби друкувати тощо. У Львові виникає за наддніпрянські гроші Наукове товариство імені Шевченка, і починається робота з галичанами. А потім галичани досягають у цьому дещо більших успіхів, розпочавши пізніше, – просто через набагато вільніший політичний режим Австро-Угорської монархії, більшу свободу слова, більшу можливість політичної діяльності.

І десь на момент 1890-х років суперечки серед галичан з приводу того, як себе називати: «русини» чи «українці», переходять до паралельного вживання двох термінів – «україно-руські» (Грушевський під кінець 1890-х років пише «Історію України-Русі»).

З початку XX століття в Галичині вживають термін «українці». Попри те, що «Русь – вона наша», і було Руське королівство, але терміном «Русь» надто оперували тогочасні галицькі москвофіли (або старорусини) – тобто, консервативна частина греко-католицького кліру, яка вважала, що галичани – то окремий народ (тобто, русини й українці – це різні люди). Відповідно зосередилися на слові «українці», яке починає в нашому політичному спектрі (там, де це було дозволено) домінувати на початку XX століття. З'являються всякі невеличкі українські політичні «тусовки», партії і так далі – від Львова до Києва, Харкова й Одеси.

І НА ЗАВЕРШЕННЯ – ЯК УКРАЇНА ЛЕГІТИМІЗУВАЛАСЬ

Як ці українські землі набули юридичного змісту, потрапили до документу, тому що етнографи – ну, нама лювали собі таку карту, намалювали іншу карту?

Перша світова війна, російська революція – і протягом 1917 року велику російську державу починають шматувати «іногородці» (різні естонці, фіни, литовці, латиші, поляки, білоруси, грузини, татари), і кожен намагається здобути або незалежність, або якусь автономію у жанрі шанування своїх культурних прав. Тобто, спочатку це було повстання проти асиміляційної політики, повстання у культурних, політкоректних формах: демонстрації, мітинги, «жовто-блакитні прапори підійmemo догори, щоб закрили небеса, ти диви яка краса». Тобто, був спалах суспільного ентузіазму. Але це треба було переводити у простір якоїсь конкретної роботи тому, що для Тимчасового уряду плани автономії України у тих межах, як бачили українські землі українська інтелігенція і політичний прошарок... Тобто, вся інтелігенція стала політиками.

[Володимир] Дорошенко писав: коли їздили на ювілей Котляревського до Полтави, їхало три вагони з Києва; якби поїзд зійшов з рейок, вся українська ідея накрилася би на тому самому місці, оскільки інтелігенції було небагато. Але вона була дуже жвава, і на тих заходах, які проводила Українська Центральна Рада, намагалася чіткіше окреслити свої територіальні претензії. Зупинилася на території, де українці або «малороси» складають більшість населення.

У нас буде лекція про формування українсько-російського кордону, і про це докладно розповість визначний історик Геннадій Єфіменко. Це дуже цікава і напівдетективна історія про те, що траплялося з нашим кордоном з Росією протягом 1917, 1918, 1919, 1920 і далі років. Це була така боротьба, сенс якої багато людей, можливо, й не усвідомлювало (як і надалі). В результаті претензії українського національного руху і української автономії, по суті, були близькими до того, що ми знаємо, як сьогоднішню карту України, але ясно, що з виходом трохи далі на схід на тій самій

Слобожанщині, яка продовжувалася далі Харківської губернії. І попри декларації більшовиків про те, що всі кордони будуть проводитися виключно за етнічною ознакою, з точки зору політики сили був утворений в результаті (під кінець радянської України) негативний компроміс – що просто в межах нової радянської Росії за Україною залишили лише ті губернії, більшість у яких склали українці. І, відповідно, випали з нашої території (держави «Україна»), ті території, які були на сході: Білгородщина, Кубань тощо.

Зараз дуже поширені в Інтернеті чутки, що коли нам давали Крим, ми за це віддавали Кубань чи ще там щось. Насправді таких масштабних обмінів територіями ніколи не було, але лишається той факт, що просто не включили в територію України ті території, які повинні були включити згідно з тодішньою офіційною ідеологією – за етнічною ознакою. Тобто, нас не обмежили якось потім, нас обрізали одразу. Але Україна як держава – це одне, але все одно є «українські землі».

Спочатку, у 1917 році, навіть трохи обрізаний варіант українських земель як автономної України був шоком для петроградського Тимчасового уряду, і ми отримали влітку 1917 року автономію 5 українських губерній. Нам тоді дали Волинську, Подільську, Київську, Чернігівську (без північних повітів) і Полтавську губернії. Тобто, той кордон, який є «старою Україною» і тим, що імперська ідеологія називає «Малоросією», намагалися створити ще у 1917 році. Але практика показала, що навіть за тих часів під ідею якоїсь «Новоросії» закласти якийсь підмурівок уже було неможливо, оскільки зусиллями офіційних російських статистиків все одно всюди було написано, що більшість населення цієї території складають малороси. Навіть будуючи «Новоросію», основне населення складатимуть не «новороси», а «малороси». І, відповідно, все

триватиме не дуже довго, а лише до осені 1917 року, коли «Третім універсалом» Центральної Ради буде утворена новітня українська державність – Українська Народна Республіка. Це не визнали більшовики, але не визнали лише в сенсі уряду цієї держави (тобто, Центральна Рада – вона «буржуазна»).

І тут ми можемо згадати ще один міф, який є поширеним, – це те, що Донбас чи Південь подарований Леніном або Сталіном під час громадянської війни в Радянській Україні. Від початку повстання більшовиків проти Центральної Ради була утворена радянська УНР, яка претендувала на всі ті землі, на які претендує Центральна Рада. Тобто, жодного разу з кінця 1917 року більшовицький уряд не піддавав сумніву те, що Україна є ось така, і нічого нам не дарував. Воно вже по губерніях закріпилося і приводом для дискусій були землі Слобожанщини, однак ніхто нікому нічого не дарував. Тобто, можемо говорити, що з кінця 1917 року (а надто після Берестейського миру початку 1918 року з Центральними державами) те, що ми звикли бачити Україною на карті, воно, по суті, вже стабілізувалося.

* * *

Прочитано 31 жовтня 2015 року в Національному музеї історії України (Київ) у рамках проекту «Відкрита Школа Історії» (спільний громадський проект від ГО «Патріотичні ініціативи» та інтернетпорталу «Лікбез. Історичний Фронт»).

ПРО АВТОРА

Кирило Галушко – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАНУ, координатор проекту «ЛІКБЕЗ. Історичний фронт».

Підготували Оксана Матвійчук і Андрій Квятковський, «Збруч»

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

CHRISTLICHE STIMME

Ukrainische Kirchenzeitung
Schönbergstrasse 9
D-81679 München

Inhaber, Herausgeber und Verleger: Apostolische
Exarchie für katholische Ukrainer in Deutschland und
Skandinavien

D-81629 Postfach 86 02 69 Druck: Kolo UA-82100
Drohobytsh Tel. +380 3244 29060

Погляди авторів не завжди відповідають поглядам
редакції. Редакція в потребі скорочує і мовно
виправляє надіслані статті.

Газета виходить двічі на місяць.
Chefredakteur: Roman Kryk

Stellvertretender Redakteur: Bohdan Pidlisetskyi

Telefon: +49 (0) 89 997 28 38 11

Telefax: +49 (0) 89 997 28 38 4

christl.stimme@t-online.de;

ukrainische-kirche@t-online.de;

www.ukrainische-kirche.de

Річну передплату (Unkostenbeitrag)

46,- Euro переказати на конто: Apostolische Exarchie

LIGA-Bank München

Konto-Nr.: 40 21 03 257

BLZ 750 903 00

IBAN: DE 64 7509 0300 0402 1032 57

BIC: GENODEF 1 M 0 5